

Sammenhengen mellom ekteskap og utdanning for kvinner og menn, og hvordan denne har endret seg over tid

Christin W. Krohn

Masteroppgave ved Økonomisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

14.05.2012

© Forfatter Christin W. Krohn

År 2012

Tittel Sammenhengen mellom ekteskap og utdanning for kvinner og menn, og hvordan denne har endret seg over tid

Forfatter ChristinW. Krohn

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Målet med denne oppgaven er å finne ut om sammenhengen mellom kvinners og menns utdanningsnivå og deres sannsynlighet for å gifte seg har endret seg over tid i Norge. Sagt på en annen måte: har fallet i ekteskapsraten vært sterkere for noen utdanningsnivåer enn andre? Man kan godt tenke seg at situasjonen er annerledes i Norge enn i mange andre rike land fordi kvinner i større grad deltar i arbeidslivet og det også på andre fronter er mer likestilling mellom kjønnene.

Analysen er basert på registerdata som omfatter hele den norske befolkningen, og har to hovedtrinn. Først vises en sammenheng mellom utdanningsnivå og andelen som har giftet seg blant kvinner og menn i 40- og 50-årsalderen. I neste trinn estimeres forløpsmodeller for å finne ut hvordan en kvinnes eller manns utdanningsnivå på et visst alderstrinn, og hvorvidt de går på skolen, påvirker sannsynligheten for å gifte seg det neste året. Mens den første delen av analysen fanger opp en blandet effekt av utdanningsnivå og skolegang på giftermålstilbøyeligheten, samt at ekteskapelig status dessuten kan ha konsekvenser for videre skolegang, elimineres den sistnevnte mekanismen (revers kausalitet) i den siste delen av analysen, og de førstnevnte effektene separeres fra hverandre.

I den første delen av den perioden som er analysert, er det en tydelig negativ sammenheng mellom det utdanningsnivået en kvinne har når hun er 40 år og sannsynligheten for å være gift eller ha vært gift. Denne sammenhengen har imidlertid blitt svakere gjennom perioden, og i de siste årene er andelen gifte høyest blant kvinner med mastergrad eller høyere utdanning. En slik positiv sammenheng mellom utdanning og giftermål blant kvinner har ikke vært vist tidligere hverken i Norge eller – så vidt jeg vet - utlandet.

Bildet er annerledes for menn. Blant dem er det som ventet en tydeligere positiv sammenheng mellom utdanningsnivå og giftermål (og det er også en generelt lavere andel som gifter seg). I forløpsanalysen vises sammenhengen mellom utdanning og sannsynligheten for å bli gift. Når inntekt inkluderes, er det en litt sterkere positiv effekt av inntekt blant menn enn blant kvinner, og den effekten av utdanning som kommer i tillegg, er også sterkere. Det kan derfor tyde på at det er det fremtidige inntekspotensialet og ikke den inntekten man har, som er styrende for sannsynligheten for å bli gift. Det kan også være andre kjennetegn ved høy utdanning som gir en høyere sannsynlighet for å bli gift for de med et høyt utdanningsnivå.

Forord

Til Erik, Henrik og Christian

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder Øystein Kravdal for først å ha fanget min interesse for demografifaget, og så veiledet denne oppgaven. Med humør, tempo og tydelig retning har han kommet med råd, forslag og hjelp til alle døgnets tider, og ikke minst vist stor forståelse og tålmodighet for en småbarnsmors små og store hverdagsutfordringer.

Til min kjære Erik, og mine to øyestener Henrik og Christian, de tre viktigste motivatorer og inspirasjoner for å bli ferdig. Det betyr alt for meg at dere lar meg holde på med prosjekt mastergrad, og all hjelp og godvilje dere har stilt opp med for å få dette til. Takk for at dere holder ut!

Til slutt en takk til alle barnevakter (besteforeldre, onkler, tanter, venner og naboer) og til alle medstudenter i fjerde for oppmuntring, teknisk bistand og innspill. Det er summen av alle de små og store ting som til slutt har gjort dette mulig.

Oslo, mai 2012

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Teori og empiri.....	3
2.1	Teoretisk grunnlag.....	3
2.1.1	A Theory of marriage G.Beckers rammeverk.....	3
2.1.2	A theory of marriage timing V.K. Oppenheimer	4
2.2	Endring i ekteskapsrater og forhold som har påvirket dette i Norge.....	5
2.2.1	Utvikling i ekteskapsrater.....	5
2.2.2	Husarbeid og yrkesdeltaking.....	5
2.2.3	Inntekt og utdanningsnivå	6
2.2.4	Samboerskap som konkurrent til ekteskap.....	7
2.3	Studier fra utlandet	8
2.3.1	Studier fra USA.....	8
2.3.2	Studier fra andre land	10
2.4	Forventede resultater	11
3	Metode og data	12
3.1	Datamateriale.....	12
3.2	Metode.....	12
3.2.1	Diskret forløpsanalyse.....	13
3.2.2	Logistisk regresjon	14
3.3	Uavhengige variable	16
3.4	Tolkning av analyseresultater.....	16
4	Resultater.....	18
4.1	Andel gifte eller tidligere gifte kvinner ved alder 40 år	18
4.2	Andel gifte eller tidligere gifte menn ved alder 40 år.....	21
4.3	Diskret tids forløpsanalyse av hva utdanning betyr for kvinners giftermålstilbøyelighet	24
4.4	Diskret tids forløpsanalyse av hva utdanning betyr for menns giftermålstilbøyelighet 31	
4.5	Diskret tids forløpsanalyse for inntekt, utdanning og ekteskap.....	38
4.5.1	Inntekt inkludert som forklaringsvariabel for kvinner	38
4.5.2	Inntekt inkludert som forklaringsvariabel for menn	41

5 Oppsummering og konklusjon	44
Litteraturliste	46

Tabell 1 Prosentandel av hele befolkningen over 16 år ved utvalgte år i forhold til kjønn og utdanningsnivå	6
Tabell 2 Fordeling av personår. Menn og kvinner i alder 18-40 år, 1970-2008	17
Tabell 3 Andel gifte eller tidligere gifte kvinner ved alder 40 år, etter ulike utdanningsnivå, 1970-2008.....	20
Tabell 4 Andel gifte eller tidligere gifte menn ved alder 40 år, etter utdanningsnivå, 1970-2008	23
Tabell 5 Oddsrate (med tilhørende konfidensintervall) for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner i perioden 1970-2008, etter aldersgrupper, periode og utdanningsnivå	29
Tabell 6 Oddsrate (med tilhørende konfidensintervall) for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn i perioden 1970-2008, etter aldersgrupper, periode og utdanningsnivå	35
Tabell 7 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	39
Tabell 8 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	39
Tabell 9 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	40
Tabell 10 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	40
Tabell 11 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	42
Tabell 12 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	42
Tabell 13 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	43
Tabell 14 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt	43

Figur 1 Eksempel på hvordan tre ulike individer kan bidra med personår i en forløpsanalyse. 14	
Figur 2 Andel gifte eller tidligere gifte kvinner ved alder 40 år, etter ulike utdanningsnivå, 1970-2008.....	21
Figur 3 Andel gifte eller tidligere gifte menn ved alder 40 år, etter utdanningsnivå, 1970-2008	24
Figur 4 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	25

Figur 5 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	26
Figur 6 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	27
Figur 7 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	28
Figur 9 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	32
Figur 10 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	33
Figur 11 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	34
Figur 12 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper og utdanningsnivå	34

1 Innledning

Fallet i ekteskapsratene i industrielle land gjennom det siste halve århundret er en av de største sosiale endringene i nyere tid, og refereres ofte til som en komponent av den "andre demografiske transisjon" (Lesthaeghe 1995). Dette fallet har vært gjenstand for mange studier både i Norge og utlandet.

Forskning viser at ekteskap gir stabile rammer rundt et parforhold - i den forstand at de oppløses i mindre grad enn samboerskap (også for de forhold hvor barn er en del av bildet). Dessuten gir ekteskap juridiske fordeler som selv ikke gode samboerkontrakter kan oppveie. Det er derfor gode grunner til å undersøke hvem det er som gifter seg og om dette har endret seg over tid.

Gjennomgående tydet forskningen fram til 1990-tallet på at jo høyere utdanning menn har jo høyere sannsynlighet har de for å bli gift, mens kvinner med høy utdanning har hatt en lavere sannsynlighet for å gifte seg enn kvinner med lavere utdanning. Flere studier de senere årene tyder imidlertid på at mønsteret er i ferd med å endres. Særlig gjelder dette studier fra USA, som finner at kvinner med høyere utdanning har høyere sannsynlighet for å bli gift enn de har hatt tidligere, sammenlignet med kvinner med lavere utdanning (Torr 2011).

Målet med denne oppgaven er å finne ut om sammenhengen mellom kvinners og menns utdanningsnivå og deres sannsynlighet for å gifte seg har endret seg over tid i Norge. Sagt på en annen måte: har fallet i ekteskapsraten vært sterkere for noen utdanningsnivåer enn andre? Man kan godt tenke seg at situasjonen er annerledes i Norge enn i mange andre rike land fordi kvinner i større grad deltar i arbeidslivet og det også på andre fronter er mer likestilling mellom kjønnene.

Analysen er basert på registerdata som omfatter hele den norske befolkningen, og har to hovedtrinn. Først vises en sammenheng mellom utdanningsnivå og andelen som har giftet seg blant kvinner og menn i 40- og 50-årsalderen. I neste trinn estimeres forløpsmodeller for å finne ut hvordan en kvinnes eller manns utdanningsnivå på et visst alderstrinn, og hvorvidt de går på skolen, påvirker sannsynligheten for å gifte seg det neste året. Mens den første delen av analysen fanger opp en blandet effekt av utdanningsnivå og skolegang på

giftermålstilbøyeligheten, samt at ekteskapelig status dessuten kan ha konsekvenser for videre skolegang, elimineres den sistnevnte mekanismen (revers kausalitet) i den siste delen av analysen, og de førstnevnte effektene separeres fra hverandre.

2 Teori og empiri

2.1 Teoretisk grunnlag

To artikler skiller seg ut i spørsmål angående ekteskapsinngåelse; G. Beckers "A Theory of marriage" og V.K Oppenheimers "A Theory of Marriage Timing" Disse artiklene har dannet grunnlag for det meste av den analysen som gjøres innenfor sosiologi, demografi og økonomi når det gjelder tidspunkt for og omfang av ekteskapsinngåelse.

2.1.1 A Theory of marriage G.Beckers rammeverk

Beckers teorier ble utviklet på begynnelsen av 1970-tallet og må selvsagt sees i lys av hvordan samfunnet var på den tiden, og i og for seg også en god stund etterpå. Færre kvinner hadde utdanning enn nå, og oppgavene i hjemmet var flere og mer tidkrevende med færre tekniske hjelpemidler enn det man i dag har til rådighet (eller så var de ennå ikke blitt allemannseie.)

Becker bruker en nytte-kostnadsanalyse for å forklare ekteskapsinngåelser, hvor ønske om å inngå ekteskap oppstår når både han og hun mener de vil få det bedre som gift enn å forbli enslige. Videre argumenterer han for at dette utbyttet ved å være gift øker når den ene kan spesialisere seg på oppgaver i hjemmet, mens den andre kan bruke tid på å spesialisere seg på oppgaver utenfor hjemmet.

Mens det vil være positivt at den som skal spesialisere seg på arbeid utenfor hjemmet har høyt lønnspotensial, vil det være uhensiktsmessig om den parten som skal spesialisere seg på oppgaver i hjemmet har høyt lønnspotensiale. Ved bruk av komparative fortrinn i deling av arbeidsoppgaver vil man optimere familiens ressurser.

I praksis har spesialiseringen gått ut på at det er kvinner som arbeider hjemme og mannen som arbeider ute, og siden utdanning er en viktig determinant for lønnspotensial, innebærer dermed Beckers ide at utbytte er størst hvis han har høy og hun har lav utdanning. Høy utdanning betyr imidlertid også gode evner til problemløsning og at man er en interessant samtalepartner, og dette kan både kvinner og menn se på som positivt hos partneren.

Beckers teoretiske tilnærming til ekteskap og ekteskapsinngåelse har også vist seg å kunne underbygges med empiriske studier, som jeg kommer tilbake til senere i kapitlet: Kvinner med høyt utdanningsnivå (mastergrad eller høyere) har lenge hatt en lavere giftemålsrate enn kvinner med lavere utdanningsnivå. Menn med høy utdanning (mastergrad eller høyere) har derimot hatt den høyeste giftemålsraten blant menn.

2.1.2 A theory of marriage timing V.K. Oppenheimer

Valerie K. Oppenheimer bruker søketeori i sin artikkel "A Theory of Marriage Timing" for å forklare når og med hvem man gifter seg med. Tradisjonelt har det vært forventet at mannen skal underholde familien økonomisk. Dette kan være vanskelig mens man går på skole, og dermed kan det å få barn medføre at en mann må avbryte utdanningen. Med andre ord kan det være gunstig å utsette første fødsel til man er ferdig med skolegang og derfor også utsette giftermål, som ofte henger sammen med det å få det første barnet. Det samme argument gjelder for kvinner fordi det ofte er hun som får ansvar for å passe barna. Et annet moment som taler for å utsette et eventuelt giftermål til etter at utdanningen er fullført, er at fremtidig karriere vil være usikker, det vil si partneren vet lite om hva vedkommende kan bidra med økonomisk i det lange løp.

En tredje grunn er at mens man er under utdanning vil tilgangen på andre unge potensielle ektefeller være stor og søkekostnaden vil være ganske lav. Når utdanningen er fullført og man kommer ut i arbeid, vil søkekostnadene antakelig øke fordi man nå er i et miljø hvor aldersspredningen er noe større enn ved en utdanningsinstitusjon. Flere av arbeidskollegaene er antakelig heller ikke lenger tilgjengelige på ekteskapsmarkedet da de allerede er gift, eller det kan være at man har valgt et arbeid hvor det er stor overvekt av ett kjønn.

Kvinner har tradisjonelt inngått ekteskap ved yngre aldre enn menn. En forklaring på dette kan være at det har vært mindre usikkerhet i forhold til kvinners bidrag inn i ekteskapet. Kvinner har tradisjonelt også tatt mindre utdanning enn menn, og er derfor tidligere klare til å inngå ekteskap enn det menn er.

Oppenheimer argumenterer i sin artikkel at man bør se på kvinner med høy utdanning som kvinner som har råd til å gifte seg, eller at partneren har råd til å gifte seg med dem. Hun mener at dette er en bedre innfallsvinkel enn at kvinner med høy utdanning har råd til å la være å gifte seg. Dersom det etter hvert utvikler seg et samfunn hvor man i større grad er

avhengig av to inntekter, vil man kunne vente seg at kvinner med høy utdanning, som dermed også har høyere lønn og mer å bidra med inn i et ekteskap, blir mer attraktive som partnere. Med andre ord skulle høy utdanning hos en kvinne øke hennes sannsynlighet for å gifte seg, mens Beckers teori altså gir en mer uklar prediksjon (negative effekt på grunn av fordelene ved spesialisering, men positiv effekt på grunn av de ikke-økonomiske fordelene ved å ha kunnskap).

2.2 Endring i ekteskapsrater og forhold som har påvirket dette i Norge

Den største utviklingen fra 1970-tallet frem til nå er at det gradvis har blitt bedre muligheter for kjøp av omsorg og pass av barn, dette har bidratt til at mye tid som tidligere ble brukt på hjemmearbeid nå er frigjort og kan benyttes til for eksempel arbeid utenfor hjemmet. Dette gjelder for mange vestlige land, men særlig i Norge hvor rett til barnehage har blitt lovfestet. I Norge har også småbarnsforeldres rettighet til svangerskapspermisjon og fri ved barns sykdom blitt styrket og utvidet, og skolefritidsordningen er bygget ut. Alt dette gjør det lettere å kombinere det å ha barn med at begge foreldre arbeider utenfor hjemmet.

2.2.1 Utvikling i ekteskapsrater

I Norge har ekteskapsraten falt dramatisk i den perioden denne oppgaven ser på (<http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/arkiv/tab-2011-08-25-07.html>), selv om den de seneste årene tar seg opp. Mange velger andre samlivsformer enn ekteskap, og fallet kan derfor synes mer dramatisk enn det faktisk er. Fallet i ekteskapsraten kompenseres i stor grad av en tilbøyelighet til å inngå samboerskap.

2.2.2 Husarbeid og yrkesdeltaking

Tall fra SSB viser at tid brukt på husarbeid i perioden oppgaven ser på, er sterkt fallende særlig blant kvinner, tid som kan frigjøres til oppgaver utenfor hjemmet. En av hovedårsakene til dette er som nevnt tidligere gradvis økt tilgang på barnepass. De som i størst grad reduserer tid brukt på husarbeid er kvinner i 30- og 40 årene (Ragni Hege Kitterød 2002) (<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200204/04/index.html>). Forskjellen mellom menn og kvinner når det gjelder tid brukt på husarbeid er sterkt redusert, selv om kvinner fortsatt

bruker mer tid på husarbeid og menn bruker mer tid på inntektsgivende arbeid. Den mest dramatiske nedgangen i kvinners husarbeid fant sted på 70-tallet, selv om den fortsatte å falle de neste 10 årene også. Samtidig har det vært en økning i kvinners sysselsetting fra 50 % for kvinner i alderen 20-40 år i 1972 til 80,6 % for kvinner med samme alder i 2008. Vi ser med andre ord ikke lenger så mye av den arbeidsdelingen som er et premiss i Beckers teori.

2.2.3 Inntekt og utdanningsnivå

I Norge er sammenheng mellom inntekt og utdanning sterk, selv om den er mer uttalt for kvinner enn for menn. Dels skyldes dette at yrkesdeltakelsen øker med utdanning hos begge kjønn (Lui og Greaker 2009). Menn har høyere inntekt enn kvinner med samme utdanningsnivå, også blant de som har Mastergrad eller tilsvarende (Gang Lui & Mads Greaker 2009 (tabell 7-10)(http://www.ssb.no/emner/06/doc_200912/doc_200912.pdf).

Arbeidsmarkedet er og har vært i endring, og det er færre jobber som ikke krever noen form for kompetanse. Kvinner født etter 1960 har i gjennomsnitt noe høyere utdanning enn menn på samme alder, og flere kvinner enn menn fullfører høyere utdanning. Andelen som tar yrkesrettet opplæring på videregående skole er høyere blant menn enn blant kvinner (Skrede 2005). Tabell 1 viser utviklingen med ti års mellomrom. Alle tall er hentet fra statistikkbanken til SSB. I 1970 var det bare 0,14 % av kvinnene som hadde mastergrad eller høyere utdanning, mens i 2008 var dette økt til 1,85 %. Den høyeste økningen finner vi i andelen med høyskole/ bachelor nivå: mens andelen for menn og kvinner var ganske lik i 1970, var det i 2008 langt flere kvinner enn menn som hadde utdanning på høyskole- eller bachelornivå.

Tabell 1 Prosentandel av hele befolkningen over 16 år ved utvalgte år i forhold til kjønn og utdanningsnivå

Prosentandel av hele befolkningen over alder 16 år				
År	Kvinner		Menn	
	Høyskole/Bachelor or	Mastergrad eller høyere	Høyskole/Bachelor	Mastergrad eller høyere
1970	2,09 %	0,14 %	2,12 %	1,14 %
1980	3,36 %	0,27 %	3,31 %	1,58 %
1990	5,13 %	0,54 %	4,52 %	1,99 %
2000	7,45 %	1,12 %	5,82 %	2,53 %
2008	9,26 %	1,85 %	6,49 %	3,02 %

2.2.4 Samboerskap som konkurrent til ekteskap

Hittil har jeg diskutert forholdet ikke gift / gift, men mange av de ikke-gifte er samboere. Sannsynligheten for å gifte seg avspeiler derfor sannsynligheten for å inngå samboerskap og sannsynligheten for at dette formaliseres. I tillegg kommer den stadig mindre gruppen som gifter seg direkte uten å gå veien om samboerskap.

Økt grad av samboerskap som samlivsform er en av forklaringene på fallet i ekteskapsraten i Norge og andre vestlige land. I en norsk studie er det undersøkt hvilke forhold som bestemmer valg av samlivsform (Kravdal 1999). Mange oppgir at det er lettere å oppløse et samboerskap enn et ekteskap, som kan tyde på tvil om hvorvidt forholdet er tilstrekkelig godt. Mange oppgir også at utgifter ved et stort bryllup er det som stopper dem fra å gifte seg. Dette kan være en særlig aktuelt for mennesker som fortsatt er under utdanning. Det kan også synes som om utdanning gir høyere tilbøyelighet for å gifte seg, antakelig fordi menn og (kanskje i mindre grad) kvinner med høy utdanning er attraktive partnere som man er mindre redd for å binde seg sterkt til gjennom et ekteskap. Sagt på en annen måte er det stort utbytte av et forhold hvis utdanningen er høy (se ovenfor), og da er det mindre sannsynlig at man vil ønske seg å avslutte forholdet fordi man har det bedre alene eller med en annen partner, og mindre grunn til å vegre seg mot den sterkere bindingen som ligger i et ekteskap.

Samboere som har barn, er spesielt tilbøyelige til å gifte seg ettersom det er mindre sannsynlig at de vil ønske å oppløse forholdet til fordel for å leve alene eller med en annen partner. Det betyr at virkningen av utdanning på giftermål dels kan gå gjennom fruktbarhet. For eksempel vil skolegang gjøre det mindre ønskelig å få barn (blant annet fordi det er risiko for at utdanningen aldri blir fullført, med store konsekvenser for livstidsinntekten), som i sin tur senker sannsynligheten for giftermål. Et høyt utdanningsnivå for en mann er stort sett funnet å øke fruktbarheten, mens effekten av en kvinnes utdanning er mer uklar (Kravdal og Rindfuss 2008)

En norsk analyse viser også at dersom man har høyt utdannede foreldre har man en høyere alder ved samlivsstart enn de med foreldre med lavere utdanning, dette gjelder både for samboerskap og ekteskap (Wiik 2009). Utdanningsnivå har vist seg å ha en sammenheng med foreldres utdanningsnivå og det vil derfor kunne være slik at de som har foreldre med høyt utdanningsnivå utsetter samlivsstart fordi de er lenger under utdanning enn andre.

2.3 Studier fra utlandet

2.3.1 Studier fra USA

Det finnes mange artikler om sammenhengen mellom ekteskap og utdanning fra USA. Flere av dem baserer seg på data hentet fra intervjuundersøkelser, som selvfølgelig omfatter færre personer enn de norske registrene brukt i denne analysen, mens andre er hentet fra folketellinger tatt opp hvert tiår. Studiene skiller heller ikke så finmasket på utdanningsnivå som jeg vil gjøre i mine estimeringer. Høyeste utdanningsnivå de ser på vil tilsvare bachelorgrad eller mer, mens det med norske data er mulig å skille gruppen mastergrad eller høyere fra utdanningsnivå lik bachelorgrad.

I artikkelen "Mate availability, Women's marriage prevalence, and husbands' education" (Albrecht, Fosset, Cready og Kiecolt 1997) undersøker forfatterne om afroamerikanske kvinners tilbøyelighet til å gifte seg henger sammen med utdanning og om utdanningsnivået til kvinnens partner er positivt relatert til kvinnens utdanningsnivå. De finner at både menn og kvinner søker en partner som i størst mulig utstrekning har visse karaktertrekk de synes er viktige, og at ett av disse er høy utdanning. De finner videre at for kvinner er dette det viktigste kriteriet, men at også for menn er kvinners utdanning viktig i valg av partner. Dataene for studien er fra folketellingene i 1980 og 1990, og befolkningen er delt inn i tre utdanningsnivåer, ikke fullført videregående, fullført videregående, noe høyere utdanning eller mer. Forfatterne velger også å undersøke befolkning i rurale områder. De finner at både menn og kvinner foretrekker ektefeller med samme utdanningsnivå, men kvinner er mindre tilbøyelige til å gifte seg med menn med lavere utdanningsnivå enn menn er til å gifte seg med kvinner med lavere utdanningsnivå enn det de har selv. Dette stemmer godt overens med Beckers teori om spesialisering og lønns potensial for ektefellene.

B. Torr undersøker i sin artikkel "The changing relationship between education and marriage in the US 1940-2000" om det er en sammenheng mellom kvinners utdanningsnivå og deres sannsynlighet for å bli gift og om dette har endret seg over tid. Hun undersøker endringer i timing av ekteskap og diskuterer om den endringen som har funnet sted når det gjelder sammenhengen mellom utdanning og ekteskap, kan skyldes at kjønnsrollene blir mer like. I 1940 hadde kvinner med bachelorgrad og høyere utdanning lavest sannsynlighet for å bli gift, og det var mer sannsynlig at de aldri ble gift enn at de ble gift. Hun finner også at det i 1940

var høyere sannsynlighet for at kvinner ble gift jo lavere utdanning de hadde, med unntak av gruppen med det aller laveste utdanningsnivået, som hadde den laveste sannsynligheten for å bli gift (og en fallende sannsynlighet frem til 2000).

I studien finner hun imidlertid at det er en positiv sammenheng mellom utdanning og ekteskap i 2000, og at overgangen fra en negative til en positiv sammenheng skjedde tidligere for afroamerikanske kvinner enn angloamerikanske kvinner. De førstnevnte har en vesentlig lavere sannsynlighet for å bli gift enn angloamerikanske kvinner, og det gjelder alle utdanningsnivåer. Også denne studien viser den fallende ekteskapsraten for USA i perioden 1970-2000.

Artikkelen "Two decades of family change, the shifting economic foundations of marriage" av Megan Sweeney tar utgangspunkt i en hypotese om økonomiske uavhengighet for å forklare fallet i ekteskapsraten og ser på om det økonomiske fundamentet for ekteskap har endret seg. Hun finner at kvinner med høy utdanning (her college eller høyere) har en høyere sannsynlighet for å gifte seg enn de med bare videregående skole og mener det kan skyldes at kvinner med høy inntekt og utdanning er mer attraktive som partnere og er mer modne når de er klare for å gifte. Dette skyldes blant annet at jo høyere utdanning man har jo høyere er alderen for inngåelse av første ekteskap. Sweeney ser på absolutt inntekt og ikke på inntekt i forhold til ektefelle. Med andre ord ser mønsteret ut til å passe mer med ideene til Oppenheimer enn Beckers ideer om å maksimere fordelene ved spesialisering.

Samme mønster finner forskerne Goldstein og Kenney bak artikkelen "Marriage Delayed or Marriage forgeone? New cohort forecasts of first marriage for US women". De bruker utdanning som mål på kvinners inntekspotensial fordi det også fanger opp de som ikke er i arbeid, men som kunne vært det. Denne studien er forskjellig fra de andre amerikanske studiene ved at det skilles mellom flere utdanningsnivåer, og slik blir det lettere å sammenligne med de tallene vi kan hente ut i Norge. Goldstein og Kenney bruker befolkningstellingene fra 1960, 1970 og 1980 og ser på kvinner mellom 45 og 54 år og om de har vært gift eller ikke. De finner at det blant kvinner med mastergrad eller høyere er lavere andel gifte enn i andre utdanningsnivåer gjennom alle de tre tiårene. I likhet med de andre amerikanske studiene kommer det fram at for afroamerikanske kvinner med høyere utdanning faller ikke andelen gifte like raskt etter 1980 som den gjør for alle andre grupper.

2.3.2 Studier fra andre land

Japan har en høyere grad av kjønnsdeling av arbeidsoppgaver i hjemmet enn andre vestlige land. I tillegg er skattesystemet slik at det gir insentiver for kvinner til å være hjemme eller kun jobbe deltid etter at de har inngått ekteskap. I den 11te Nasjonale fruktbarhetsundersøkelsen som ble gjennomført i 1997, svarer 91 % av kvinnene at lønnsintensiteten er viktig i valg av ektefelle, mens bare 31 % av mennene oppgir at det er viktig i deres valg av ektefelle. I studien "Marriage Market Mismatches in Japan: An Alternative View of the Relationship between Women's Education and Marriage" undersøker J. M. Raymo og M. Iwasawa sammenhengen mellom utdanningsnivå og ekteskapsrater, i tillegg til at de fremskriver raten for ikke-gifte, som også i Japan er økende. Samtidig øker gjennomsnittsalderen for inngåelse av ekteskap dramatisk og når et nivå som er høyere enn i de aller fleste andre land. I samme periode øker utdanningsnivået i befolkningen kraftig.

Denne delen av analysen baserer forfatterne på tall hentet fra spørreundersøkelser tatt opp av Japans Institutt for Population and Social Security Research i 1970 og 2000. Det skilles mellom fire ulike utdanningsnivåer: fullført ungdomsskole, fullført videregående skole, fullført junior college og fullført fireårig universitetsutdanning. Det er verdt å merke seg at det de kaller junior college ikke tilsvarer høyskoleutdanning i Norge, men er en toårig utdanning som er rettet mot kvinner og inkluderer fag som husholdningsøkonomi, musikk og litteratur.

De finner at av blant kvinner i alderen 35-39 år i 1970 er det 7 prosent som aldri gifter seg blant de som bare har fullført ungdomsskole, 8 prosent blant de med videregående, 11 prosent blant de med junior college og 15 prosent blant de som har universitetsutdanning. I 2000 endrer disse tallene seg til 19 prosent blant de med fullført ungdomsskole, 12 prosent blant de med videregående skole, 14 prosent blant de med junior college og 18 prosent blant de med universitetsutdanning. De med lavest og høyest utdanning faller med andre ord akterut på ekteskapsmarkedet, mens de to midterste utdanningsnivåene har lavest andel av kvinner som aldri gifter seg.

En studie fra Tyskland (J. Brüdler og A. Diekmann) ser på om sannsynligheten for å gifte seg endres med utdanning. De finner at for tyske kvinner går giftemålsraten ned for hvert ekstra år med utdanning, mens for menn er det motsatt effekt. De finner dette for alle fødselskohorter de undersøker fra 1905 til 1955. For de yngste mannlige kohortene finner de likevel at effekten av utdanning er avtakende.

Graden av kjønnsrolledeling i samfunnet vil antakelig ha innvirkning på kvinners sannsynlighet for å inngå ekteskap. Ono har sammenliknet Sverige, USA og Japan og funnet at i Sverige bruker kvinner 15 % mer tid på husarbeid enn menn, mens dette tallet er 30 % for USA, og 47 % for Japan. Ser man på hvor mange kvinner som fortsatt er i jobb etter at de giftet seg finner, man at i Japan var dette 45 %, i USA er dette tallet 61 %, og i Sverige er det 82 %. Det er også forskjeller mellom disse landene når det gjelder sammenhengen mellom inntekt og giftermål. I Japan synker sannsynligheten for å bli gift med 3 % dersom kvinnen får en økning av inntekten med 1000\$, mens hos amerikanske kvinner øker den med 2,1 % og i hos svenske kvinner med 6,4 %.

2.4 Forventede resultater

Ut fra teori og empiriske studier som er drøftet over forventer jeg å finne - for hele perioden - at det blant middelaldrende menn er en større andel som har giftet seg jo høyere utdanningsnivået er. De høyt utdannede har sannsynligvis lave giftermålsrater mens de er under utdanning, men desto høyere etterpå. Det er mer usikkert hva man bør vente for kvinner ut over en lavere giftermålsrate under skolegang. Effekten av utdanningsnivå kan være negativ, slik at det blant de med høy utdanning er en lavere andel som gifter seg innen de når godt voksen alder enn hva som er tilfelle for de lavt utdannede. Effekten kan også være positiv, og kanskje til og med så sterkt positiv at det – akkurat som blant menn – blir en positiv sammenheng mellom utdanning og andel som har giftet seg (det vil si effekten av et høyere utdanningsnivå oppveier de lave giftermålsratene under skolegangen). Sannsynligvis har det i løpet av den perioden jeg analyserer vært en utvikling i retning mot positive, eller i alle fall mindre negative, effekter av utdanningsnivå blant kvinner fordi i større grad deltar de i arbeidslivet.

Det må for øvrig bemerkes at den sammenhengen mellom utdanning og andel gifte som beskrives i første del av analysen, også avspeiler en motsatt virkning: det å gifte seg (og dermed kanskje også få barn) kan minske sannsynligheten for å ta ytterligere utdanning. I forløpsanalysen holdes denne komponenten ute og effektene av skolegang og utdanningsnivå separeres. I siste del av forløpsanalysen trekkes også inntekt inn. Det betyr at utdanningsvariabelen fanger opp andre typer forhold, som med større sannsynlighet har positiv innvirkning på giftermålsraten.

3 Metode og data

3.1 Datamateriale

I denne oppgaven er datamaterialet hentet fra det norske befolkningsregisteret, fra folketellingen i 1970 og fra Statistisk Sentralbyrå sine utdannings- og inntektsfiler (de sistnevnte kommer opprinnelig fra Skattedirektoratet). Fordelene ved å bruke denne type data istedenfor for utvalgsdata, slik det er gjort i alle de amerikanske studiene diskutert i forrige kapitel, er flere. Datasettet inneholder et stort antall observasjoner, og det vil ikke oppstå problemer med om utvalget er representativt eller ikke. Ulempen med datasettet er at det ikke sier noe om hvorvidt de som ikke er gift, lever i samboerskap. Dette kan særlig være et problem fra midten av 70-tallet, hvor ekteskapsraten faller dramatisk og hvor spørsmålet om ekteskapet erstattes av andre samlivsformer blir særlig relevant.

3.2 Metode

I denne oppgaven vil jeg bruke to ulike tilnærminger. Først vil jeg lage frekvenstabeller, en for kvinner og to for menn. Frekvenstabellen for kvinner undersøker jeg hvor mange som har vært eller er gift når de fyller 40, fordelt på fem ulike utdanningsnivåer. Utdanningsnivå 2 tilsvarer fullført grunnskole pluss ungdomsskole. Utdanningsnivå 3 tilsvarer fullført ungdomsskole pluss et til to år med videregående skole. Utdanningsnivå 4 tilsvarer fullført videregående skole. Utdanningsnivå 5 (som er slått sammen med utdanningsnivå 6) tilsvarer noe høyere utdanning etter videregående skole samt fullført bachelorgrad. Utdanningsnivå 7 (som er slått sammen med utdanningsnivå 8) tilsvarer fullført mastergrad eller doktorgrad. Så gjør jeg det samme for menn ved alder 40 år.

Det andre trinnet er å estimere effekten av utdanning og inntekt på sannsynligheten for giftemål ved hjelp av forløpsanalyse. I demografifaget brukes forløpsanalyse for å finne ut hvordan individuelle kjennetegn og forhold ved samfunnet påvirker forekomsten og tidspunktet for viktige hendelser i en persons liv. Dette kan være hendelser som død, fødsel eller ekteskap, og kjennetegn som man betrakter kan være inntekt eller utdanning. I forløpsanalyse kan man benytte informasjonen som ligger i sensurerte observasjoner, det vil si personer vi bare har opplysninger for opp til et visst tidspunkt, uten at den aktuelle hendelsen har funnet sted, i dette tilfellet ekteskap. I denne analysen er det fire aktuelle

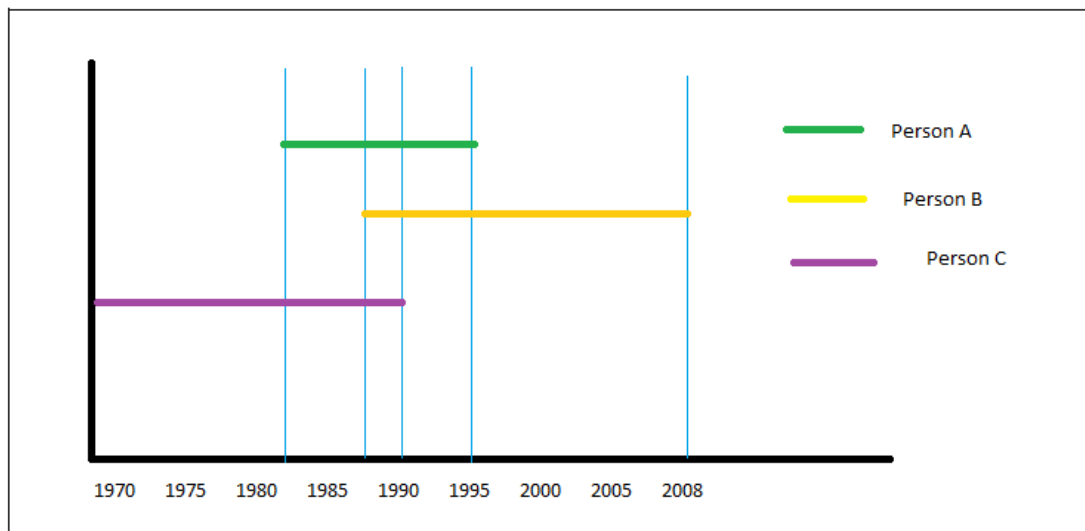
sensureringstidspunkt; i det personen fyller 40 (hvis kvinne) eller 50 (hvis mann), ved utgangen av 2008, eller ved eventuell død, eller utvandring før dette.

3.2.1 Diskret forløpsanalyse

Det skilles mellom diskret tids forløpsanalyse og kontinuerlig tids forløpsanalyse. Jo kortere observasjonsintervallene er ved bruk av diskret tids forløpsanalyse, jo nærmere kommer vi kontinuerlig tids forløpsanalyse. I oppgaven bruker jeg diskret tids forløpsanalyse med ett års intervaller. Med andre ord estimerer jeg modeller for sannsynligheten for å bli gift i løpet av ett år. Begrunnelsen for å velge tidsenhet på ett år er først og fremst at datasettets ulike karakteristika ved individene blir oppdatert en gang i året (som ekteskapelig status og utdanning). Datasettets størrelse blir dessuten mer håndterbart enn ved å bruke for eksempel kvartalsvise intervaller.

Estimeringen er basert på en serie ettårsobservasjoner for hvert individ fra 1. januar det året personen fyller 18 år (yngste alder for giftemål uten foreldres samtykke) eller fra 1970, (det som inntreffer sist). Serien fortsetter frem til personen gifter seg eller sensureres (som beskrevet ovenfor). Grunnen til at jeg har valgt forskjellige aldre for kvinner og menn er at kvinner stort sett er ferdige med sin fertile karriere når hun har fylt 40 mens menn har en noe lenger tidshorisont enn kvinner. Figur 3.1 er et eksempel på hvordan tre personer kan bidra med ulikt antall personår til analysene. Person A fyller 18 år i 1982 og gifter seg i 1995, bidrar med 14 personår. Person B som fyller 38 år i 2008 og fortsatt er ugift, bidrar med 21 personår. Person C som fyller 40 år i 1990 og er observert fra 1970, blir sensurert og bidrar med 21 personår.

Figur 1 Eksempel på hvordan tre ulike individer kan bidra med personår i en forløpsanalyse.

Observasjonene for de enkelte personårene inneholder en utfallsvariabel som er hvorvidt personen gifter seg i løpet av året og ulike variabler som beskriver karakteristika for individet ved begynnelsen av året (utdanning pr 1. oktober foregående år og inntekt foregående kalenderår). Materialet med personårsobservasjoner har blitt bygget opp av professor Øystein Kravdal, som har tillatelse fra Statistisk Sentralbyrå til å bruke registerdata i studier av familie og dødelighet. Mange observasjoner er helt like. Han har derfor gitt meg en tabell som angir alle ulike observasjoner og hvor mange det er av hver av disse. Perioden som analyseres (1970-2008) utgjør datamaterialet til sammen 25 120 000 ettårsobservasjoner, 13 070 000 for menn og 12 050 000 for kvinner. Det inngås 699 280 ekteskap blant kvinner og 714 937 ekteskap blant menn. På grunnlag av disse observasjonene estimeres logistiske estimeringsmodeller for sannsynlighet for å gifte seg, ved hjelp av "proc-logistic" prosedyren i statistikkprogrammet SAS 9.3 og antall observasjoner av de ulike typene som vekt.

3.2.2 Logistisk regresjon

Logistisk regresjon brukes fordi den avhengige variabelen er dikotom. Det vil si personen blir enten gift, $y=1$, eller ikke gift, $y=0$ i løpet av et år. Koeffisientene estimeres med sannsynlighetsmaksimering. Sannsynligheten for å gifte seg er gitt ved:

$$\begin{aligned} & \Pr(Y = 1|X_1, X_2, \dots, X_N) \\ &= \frac{1}{1 + e - (\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_N X_N)} \end{aligned}$$

Som kan skrives om til:

$$\ln\left(\frac{p}{1-p}\right) = (\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_N X_N)$$

hvor β_0 er konstantleddet, X_1, \dots, X_N er de uavhengige variablene og β_1, \dots, β_N er koeffisientene til de uavhengige variablene. Siden

$$\frac{1}{1 + e - (\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_N X_N)} \rightarrow 0$$

når

$$(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_N X_N) \rightarrow -\infty$$

og

$$\frac{1}{1 + e - (\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_N X_N)} \rightarrow 1$$

når

$$(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_N X_N) \rightarrow \infty$$

vil sannsynligheten p ligge mellom 0 og 1 for alle verdier av de uavhengige variablene.

3.3 Uavhengige variable

Utdanningsnivå er en tidsavhengig variabel. Den beskriver individets høyeste utdanningsnivå ved det tidspunktet som analyseres. I denne analysen er utdanningsnivå som tidligere nevnt delt inn i fem grupper.

Gruppen som tilsvare utdanningsnivå ikke fullført ungdomsskole og/eller grunnskole er tatt ut av analysen. En grunn til dette kan være at det er personer som er så institusjonalisert at ekteskap aldri vil være aktuelt. Utdanningsnivå 2 er valgt som referansegruppe. Inntekt er også en tidsavhengig variabel som er delt inn i ukjent inntekt (kalt missing i tabellen), 0-9000kr, 10-24 000 kr 25-49 000 kr 50-99 000 kr, 100-149 000 kr, 150-199 000kr 200-299 000 kr og 300 000 kr + alle målt i 1990 kr.

Variabelen skole(gang) er definert som 1 hvis inntekten er mindre enn XX, ellers 0. Det å ha så lav inntekt behøver imidlertid ikke bety at vedkommende går på skolen. Det kan f eks også (spesielt for kvinner) være en indikator for at vedkommende er hjemme med barn. Omvendt kan det godt tenkes at noen av de som har høyere inntekt går på skolen.

Modellene er estimert separat for fem eller (for de yngste) syv års aldersgrupper med kontroll for ettårig alder innen disse. Fordelingen av observasjoner over utdanning og inntekt er vist i tabell 2.

3.4 Tolkning av analyseresultater

Hvis man for eksempel estimerer $\beta_1 = -0,6324$, hvor X_1 tilsvare utdanningsnivå 4 og referanse kategorien er utdanningsnivå 2, 10 år, betyr det at en person som har fullført videregående skole har en $\ln\left(\frac{p}{1-p}\right)$ som er 0,6324 lavere enn en med utdanningsnivå 2, 10 år for å bli gift. Det betyr at oddsen $\left(\frac{p}{1-p}\right)$ for dette individet er 47 prosent.

Tabell 2 Fordeling av personår. Menn og kvinner i alder 18-40 år, 1970-2008

Variabel	Kategori	Prosentandel	
		Kvinner	Menn
	Gifter seg i løpet av året	5,8	5,47
	Forblir ugift i løpet av året	94,2	94,53
Utdanningsnivå	Gruppe 2	4,83	4,61
	Gruppe 3	9,1	8,1
	Gruppe 4	4,97	4,81
	Gruppe 5+6	6,6	6,09
	Gruppe 7+8	7,94	7,01
Tidsrom	1970-2008		

4 Resultater

4.1 Andel gifte eller tidligere gifte kvinner ved alder 40 år

Tabell 3 og figur 2 viser hvor stor andel av kvinnene som har giftet seg innen de er 40 år, etter utdanningsnivå på dette alderstrinnet og kalenderår. Blant kvinnene med utdanningsnivå 7, fullført mastergrad eller høyere, var det i 1970 82,3 prosent gift, mens de med utdanningsnivå 4, tilsvarende fullført videregående skole, hadde den høyeste andelen med 94,8 prosent, tett fulgt av de med fullført ungdomsskole 94,3 prosent. Forskjellen mellom høyeste og laveste andel er altså 12 prosent. Også blant de som har fullført høyskole / bachelorgrad var det færre gifte eller tidligere gifte enn i de tre gruppene med lavest utdanning.

Frem til 1987 er det to trekk som er verdt å merke seg i tallene. Det ene er at det fra år til år er større svingninger mellom årskullene for de som tilhører utdanningsnivå 7 enn for de andre gruppene. Det skyldes at gruppen er mindre. Det andre som er verdt å merke seg, er at gruppe 6, det vil si de med høyskole eller bachelorgrad, øker andelen som blir gift med mellom fire og fem prosent. Dette kan blant annet skyldes at høyskoleutdanninger, som har vært populære blant kvinner, leder til yrker som er lettere å kombinere med familie enn utdanning på høyere nivå. For eksempel har lærere fri i skolens ferier, og sykepleiere har ofte hatt god tilgang på barnehager ved sykehusene. Planer om barn, eller det at man faktisk har fått barn, vil påvirke sannsynligheten for å gifte seg i positiv retning som nevnt i kapittel 2.2.4.

Hovedmønsteret stemmer og godt overens med studiene fra utlandet omtalt i kapittel 2.3.

Disse viser at kvinner med høy utdanning i mindre grad har inngått ekteskap, men at andelen gifte i denne gruppen faller saktere enn i de andre utdanningsnivåene.

Fra midten av 1980-tallet begynner ekteskapsratene for de fire laveste utdanningsnivåene i denne analysen å falle, mens de med utdanningsnivå 7 ligger stabilt frem til 1993. Senere faller også ekteskapsratene for dette utdanningsnivået.

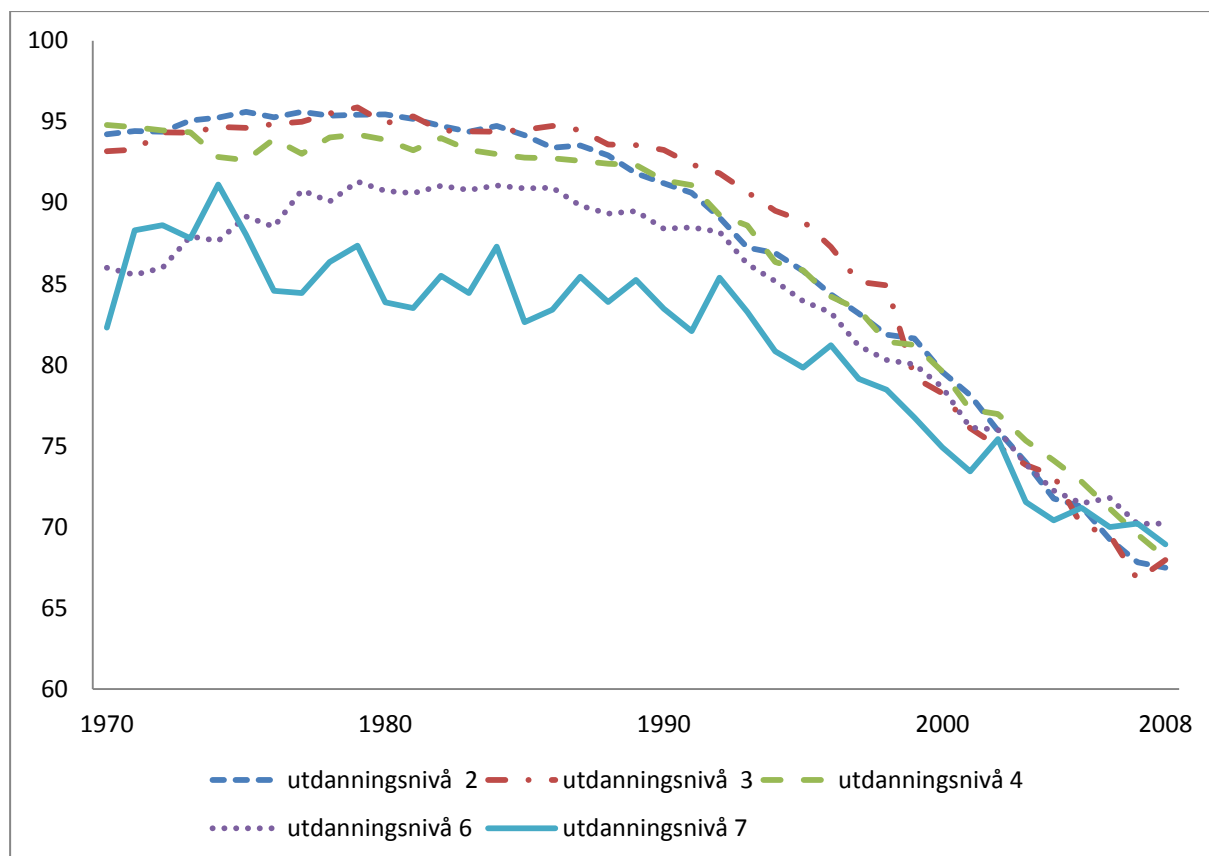
Mot slutten av perioden er det liten forskjell mellom gruppene. Med andre ord faller andelen gifte i de høyeste utdanningsnivåene saktere enn andelen gifte i de tre gruppene med lavest utdanningsnivå, og sågar legger de to høyeste utdanningsnivåene seg noe høyere mot slutten av perioden. Her skiller tallene seg fra det som har vært funnet i studier fra utlandet. Det har

ikke tidligere vært vist at for kvinner med høy utdanning har andelen gifte falt saktere sammenlignet med de andre utdanningsnivåene, for så å ta igjen, og ikke minst at de de siste årene legger seg over de andre utdanningsnivåene i andel gifte. Man beveger seg mot et samfunn med toinntektshusholdninger, der både kvinner og menn med høy utdanning og høyt inntektspotensial har en høyere sannsynlighet for å bli gift enn de med lavere utdanning.

Tabell 3 Andel gifte eller tidligere gifte kvinner ved alder 40 år, etter ulike utdanningsnivå, 1970-2008

Andel gift ved alder 40					
Utdanningsnivå	2	3	4	6	7
År					
1970	94,23	93,17	94,8	85,99	82,29
1971	94,43	93,27	94,65	85,55	88,3
1972	94,38	94,34	94,46	86	88,62
1973	95,08	94,32	94,34	87,93	87,8
1974	95,26	94,67	92,83	87,65	91,13
1975	95,61	94,62	92,62	89,15	88,03
1976	95,28	94,85	93,93	88,51	84,57
1977	95,6	95	93,02	90,77	84,43
1978	95,37	95,5	94,03	90,08	86,34
1979	95,42	95,89	94,21	91,31	87,36
1980	95,44	94,9	93,88	90,72	83,85
1981	95,18	95,34	93,23	90,6	83,51
1982	94,73	94,47	93,99	91,05	85,49
1983	94,39	94,41	93,26	90,79	84,43
1984	94,73	94,38	93	91,07	87,29
1985	94,17	94,5	92,79	90,89	82,63
1986	93,39	94,74	92,75	90,93	83,41
1987	93,54	94,48	92,58	89,82	85,44
1988	92,92	93,6	92,41	89,33	83,87
1989	91,82	93,55	92,32	89,48	85,23
1990	91,2	93,26	91,39	88,4	83,47
1991	90,61	92,37	91,08	88,48	82,09
1992	89,09	91,82	89,25	88,21	85,38
1993	87,23	90,66	88,6	86,22	83,26
1994	86,9	89,51	86,34	85,16	80,84
1995	85,79	88,87	85,84	83,93	79,82
1996	84,36	87,28	84,22	83,22	81,21
1997	83,16	85,12	83,4	81,18	79,14
1998	81,86	84,9	81,42	80,3	78,46
1999	81,63	79,22	81,23	80,02	76,75
2000	79,58	78,24	79,6	78,62	74,91
2001	78,13	76,1	77,24	76,13	73,43
2002	75,93	74,97	76,96	75,99	75,43
2003	73,99	73,83	75,32	73,86	71,53
2004	71,75	73,17	74,1	72,24	70,41
2005	71,25	70,11	72,79	71,45	71,19
2006	69,24	69,52	71,15	71,8	70
2007	67,82	66,75	69,55	70,2	70,21
2008	67,49	67,97	68,11	70,21	68,93

Figur 2 Andel gifte eller tidligere gifte kvinner ved alder 40 år, etter ulike utdanningsnivå, 1970-2008

4.2 Andel gifte eller tidligere gifte menn ved alder 40 år

I likhet med tabellen for kvinner viser tabell 4 og figur 3 hvor stor andel av menn som har giftet seg innen de er 40 år, etter utdanningsnivå på dette alderstrinnet og kalenderår. Vi ser her at menn på de tre høyeste utdanningsnivåene er de som i størst grad gifter seg, mens de med de to lavere utdanningsnivåene er de som i minst grad gifter seg. Spesielt menn med utdanningsnivå 2 ligger lavt gjennom hele perioden, og sjeldent mindre enn 10 prosent lavere enn de med høyeste utdanningsnivå. Fallet i andelen gifte for mennene starter samtidig med kvinnenenes fall fra midten av 1980-tallet, men har vært mer markant enn for kvinner.

Andel gifte menn ved 40 års alderen er generelt lavere enn andel gifte kvinner. Det er flere grunner til dette; det er en overvekt av menn i befolkningen under 40 år, flere menn enn kvinner gifter seg flere ganger, og flere menn enn kvinner gifter seg etter at de har fylt 40 år.

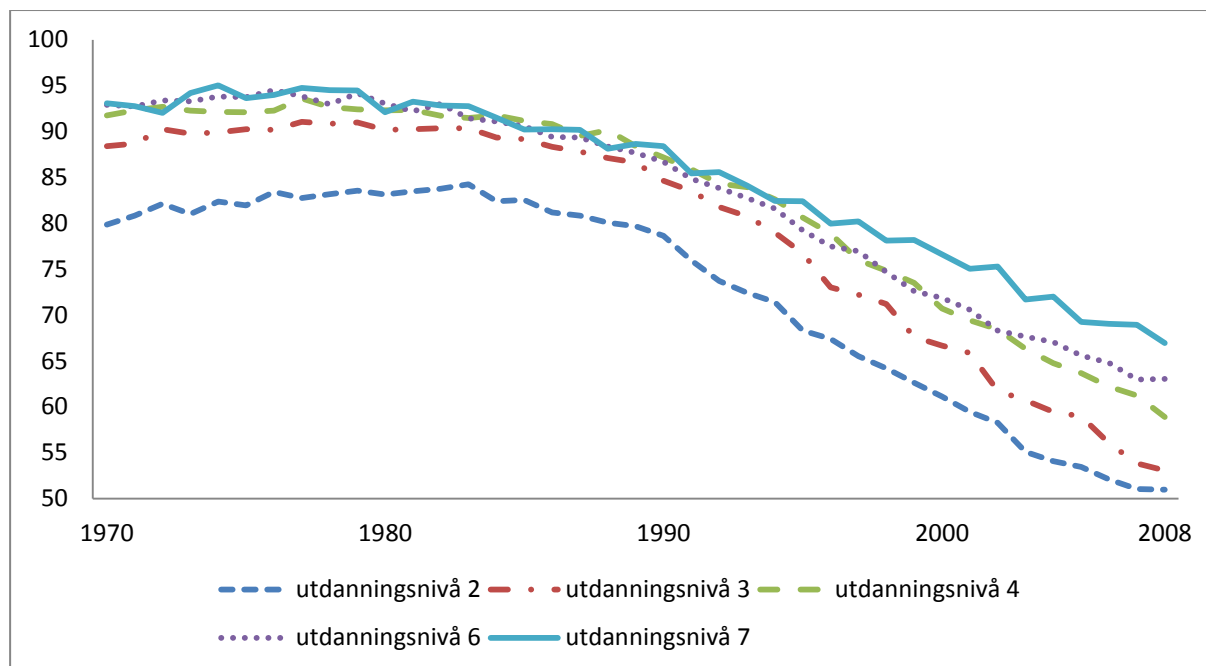
Vi ser også at mot slutten av perioden faller andel gifte for utdanningsnivå 4 og 6 raskere enn for utdanningsnivå 7. Og utdanningsnivå 7 har høyest andel gifte, foran utdanningsnivå 6 også videre. Denne positive sammenhengen mellom en manns utdanningsnivå og hans sannsynlighet for å bli gift passer med de ideene som ble nevnt i kapitel 2.

På 2000-tallet kommer det også frem et klarer skille mellom de høyeste utdanningsnivåene enn tidligere i perioden.

Tabell 4 Andel gifte eller tidligere gifte menn ved alder 40 år, etter utdanningsnivå, 1970-2008

Andel gift ved alder 40					
Utdanning	2	3	4	6	7
1970	79,86	88,41	91,74	92,92	93,07
1971	80,85	88,67	92,32	92,74	92,78
1972	82,14	90,26	92,69	93,39	92,02
1973	81,02	89,78	92,27	93,27	94,18
1974	82,38	89,91	92,12	93,82	95,04
1975	81,94	90,25	92,11	93,75	93,62
1976	83,42	90,2	92,26	94,51	93,99
1977	82,77	91,07	93,6	93,86	94,74
1978	83,18	90,83	92,67	92,96	94,5
1979	83,54	90,99	92,41	94,17	94,46
1980	83,12	90,17	92,32	93,06	92,1
1981	83,47	90,24	92,36	92,2	93,24
1982	83,76	90,35	91,73	93,01	92,83
1983	84,24	90,37	91,47	91,45	92,76
1984	82,39	89,35	91,74	91,1	91,5
1985	82,56	89,18	91,15	90,56	90,23
1986	81,19	88,33	90,81	89,41	90,24
1987	80,82	87,8	89,53	89,33	90,17
1988	80,06	87,13	90,15	88,38	88,13
1989	79,68	86,61	88,4	87,68	88,64
1990	78,64	84,62	87,2	86,7	88,39
1991	75,96	83,53	85,9	84,85	85,45
1992	73,72	81,76	84,31	83,84	85,59
1993	72,44	80,77	83,95	82,74	84,13
1994	71,42	78,99	82,63	81,62	82,44
1995	68,3	76,72	80,64	79,23	82,42
1996	67,42	73,04	78,88	77,48	79,96
1997	65,54	72,21	75,99	76,98	80,2
1998	64,21	71,21	74,83	74,71	78,1
1999	62,63	67,61	73,52	72,6	78,18
2000	61,13	66,67	70,73	71,88	76,62
2001	59,45	65,89	69,44	70,59	75,03
2002	58,27	61,75	68,45	68,31	75,29
2003	55,11	60,7	66,33	67,65	71,71
2004	54,09	59,46	64,76	67,07	72,02
2005	53,47	58,97	63,66	65,61	69,24
2006	52,09	56,05	62,22	64,79	69,05
2007	51,05	53,84	61,23	62,98	68,93
2008	50,98	53,09	58,9	63,05	66,95

Figur 3 Andel gifte eller tidligere gifte menn ved alder 40 år, etter utdanningsnivå, 1970-2008

4.3 Diskret tids forløpsanalyse av hva utdanning betyr for kvinners giftermålstilbøyelighet

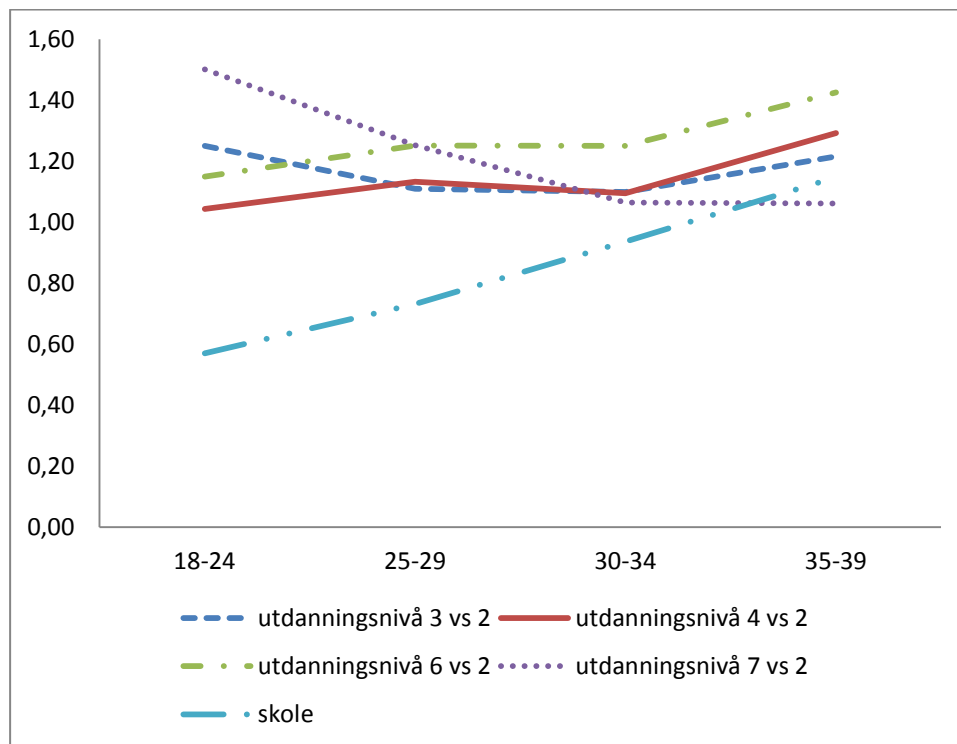
I denne delen av analysen er det estimert en diskret tids forløpsanalyse som beskrevet i kapittel 3. Resultatene er vist i Tabell 5 og Figurer 4-8. Felles for alle tiårene for aldersgruppene 18-24 år er at koeffisientene for utdanningsnivå 7 (relativt til utdanningsnivå 2 som er valgt som referansegruppe) ikke er signifikante. Dette har sammenheng med at svært få i denne gruppen har rukket å fullføre utdanning tilsvarende mastergrad eller høyere.

For 1970-tallet (Figur 4, Tabell 5) ser vi at de som fortsatt er under utdanning har lav sannsynlighet for å bli gift, som ventet (se kapittel 2). Ved lav alder er det en negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og giftemålssannsynlighet. Etter 30 år er det derimot en positiv sammenheng bortsett fra for utdanningsnivå 7. En slik positiv sammenheng er i tråd med ideene til Oppenheimer som beskrevet i kapittel 2, men det er bemerkelsesverdig at mønsteret trer fram allerede på 1970-tallet. En positiv effekt spesielt ved høy alder kan for øvrig også forklares ved seleksjon. De som fremdeles er ugift langt opp i 30 årene til tross for at de har lav utdanning og dermed har hatt mange år uten skolegang (som normalt tilsier høy

giftemålssannsynlighet), kan i stor utstrekning tilhøre en gruppe som har lite ønske om eller dårlige muligheter til ekteskap.

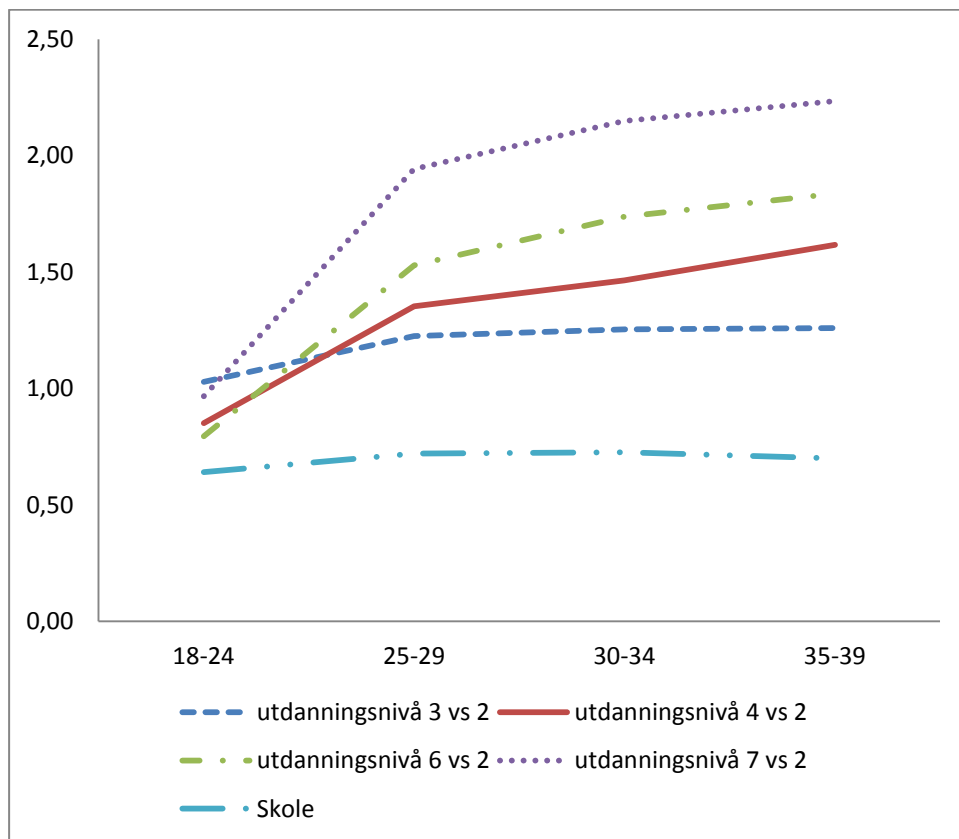
Det er ellers verdt å peke på at den positive effekten av utdanning ikke er uforenlig med det mønsteret som ble vist angående andel gifte. De som har høy utdanning når de er 40 år, har hatt lav giftemålssannsynlighet i mange år mens de har gått på skole. Enten har denne ikke blitt fullstendig oppveid av høy sannsynlighet som høy utdanning i etterfølgende år eller det har vært en negativ effekt av giftemål på etterfølgende utdanning.

Figur 4 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

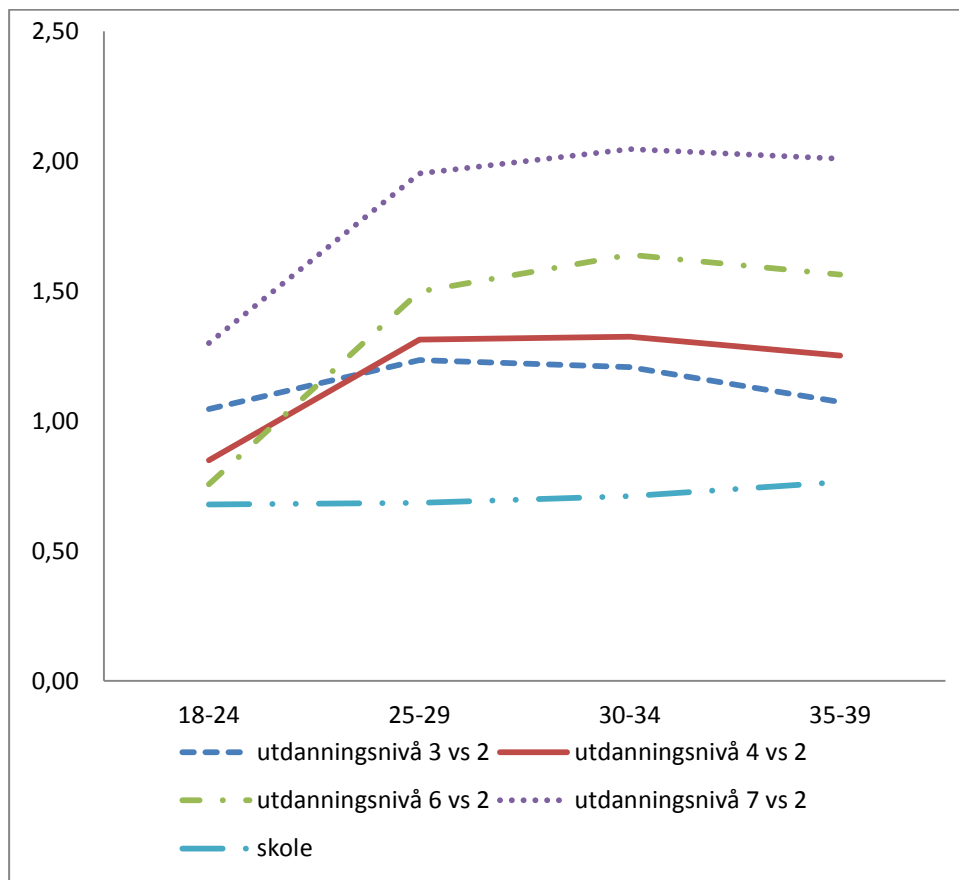
På 1980-tallet endrer bildet seg litt. Utdanningsnivå 7 har nå en mye høyere sannsynlighet for å bli gift for alle kohorter (igjen ser vi bort fra 18-24 år som heller ikke her er signifikant for utdanningsnivå 7). Det har også blitt en markant forskjell mellom utdanningsnivå 3 og 4. Ut fra tallene i tabell 3 er dette kanskje ikke så merkelig da kvinner i flere av utdanningsnivåene opplever et fall i andel gifte fra midten av 1980-tallet, mens gruppen med utdanningsnivå 7 ikke får det samme fallet før på 1990 tallet.

Figur 5 Oddsrat for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

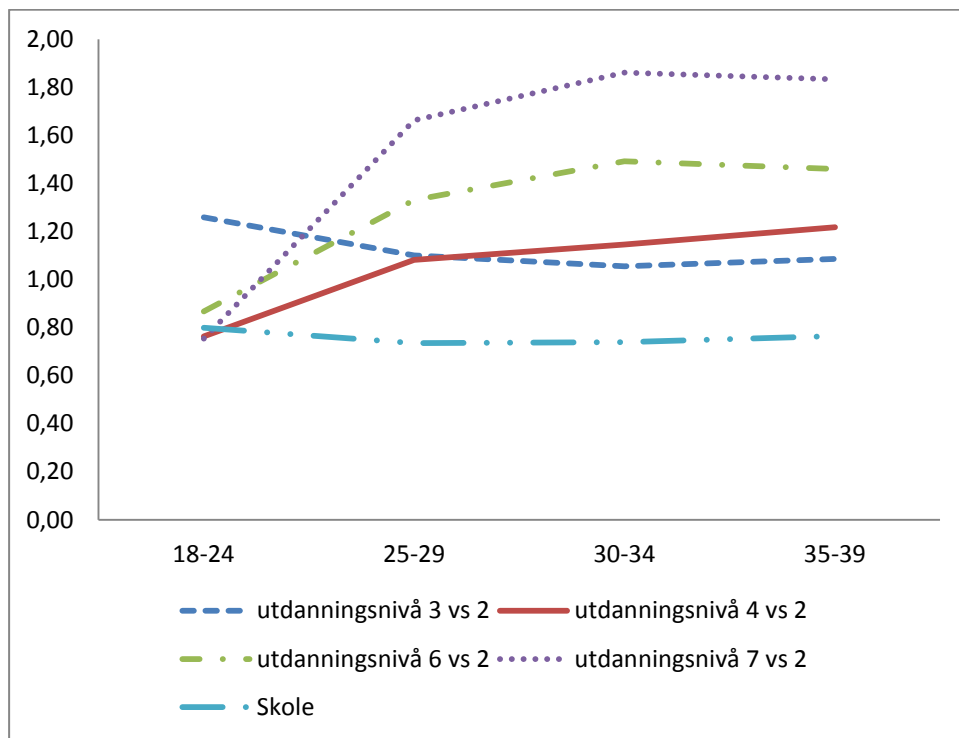
Mønsteret for 1990-tallet er i all hovedsak det samme mønsteret som for 1980-tallet, men sammenhengen mellom utdanningsnivå og giftemål er noe svakere for alle grupper ved alle aldre. Kvinner med utdanningsnivå 3 har den høyeste sannsynligheten for å gifte seg i den laveste aldersgruppen.

Figur 6 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

På 2000-tallet er det en ytterligere svekkelse av sammenhengen mellom utdanningsnivå og giftermålssannsynlighet.

Figur 7 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

Tabell 5 Oddsratene (med tilhørende konfidensintervall) for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner i perioden 1970-2008, etter aldersgrupper, periode og utdanningsnivå

År		1970-1979			1980-1989			1990-1999			2000-2008		
Alder	Effect	Point Estimate	95% Wald Confidence Limits		Point Estimate	95% Wald Confidence Limits		Point Estimate	95% Wald Confidence Limits		Point Estimate	95% Wald Confidence Limits	
18-24	utdy 3 vs 2	1,25	1,24	1,26	1,03	1,01	1,05	1,05	1,01	1,08	1,26	1,07	1,48
	utdy 4 vs 2	1,04	1,03	1,06	0,85	0,84	0,87	0,85	0,83	0,87	0,76	0,74	0,79
	utdy 6 vs 2	1,15	1,12	1,18	0,79	0,78	0,81	0,76	0,73	0,78	0,87	0,83	0,91
	utdy 7 vs 2	1,50	0,98	2,31	0,97	0,62	1,50	1,30	0,95	1,78	0,75	0,48	1,19
	skole	0,57	0,56	0,58	0,64	0,63	0,65	0,68	0,67	0,69	0,80	0,78	0,82
25-29	utdy 3 vs 2	1,11	1,08	1,14	1,23	1,19	1,26	1,23	1,20	1,27	1,10	1,04	1,16
	utdy 4 vs 2	1,13	1,09	1,17	1,35	1,32	1,39	1,31	1,28	1,34	1,08	1,05	1,11
	utdy 6 vs 2	1,25	1,22	1,29	1,53	1,49	1,57	1,50	1,47	1,53	1,33	1,29	1,37
	utdy 7 vs 2	1,25	1,12	1,40	1,94	1,82	2,07	1,95	1,87	2,03	1,66	1,59	1,73
	skole	0,73	0,71	0,75	0,72	0,70	0,74	0,68	0,67	0,70	0,74	0,72	0,75

30-34	utdy 3 vs 2	1,10	1,04	1,16	1,25	1,19	1,32	1,21	1,16	1,26	1,06	1,00	1,11
	utdy 4 vs 2	1,10	1,00	1,19	1,46	1,38	1,56	1,32	1,28	1,37	1,15	1,11	1,19
	utdy 6 vs 2	1,25	1,18	1,33	1,74	1,65	1,83	1,64	1,59	1,69	1,49	1,44	1,54
	utdy 7 vs 2	1,06	0,92	1,23	2,15	1,98	2,34	2,05	1,95	2,15	1,86	1,79	1,94
	skole	0,94	0,89	0,98	0,73	0,69	0,76	0,71	0,69	0,74	0,74	0,71	0,77
35-39	utdy 3 vs 2	1,22	1,11	1,33	1,26	1,14	1,40	1,07	1,00	1,15	1,09	1,01	1,16
	utdy 4 vs 2	1,29	1,09	1,53	1,62	1,42	1,84	1,25	1,17	1,34	1,22	1,16	1,28
	utdy 6 vs 2	1,43	1,28	1,58	1,84	1,66	2,04	1,56	1,48	1,65	1,46	1,39	1,53
	utdy 7 vs 2	1,06	0,80	1,40	2,23	1,91	2,61	2,01	1,84	2,20	1,83	1,72	1,95
	skole	1,15	1,06	1,25	0,70	0,64	0,77	0,77	0,72	0,81	0,77	0,73	0,81

1

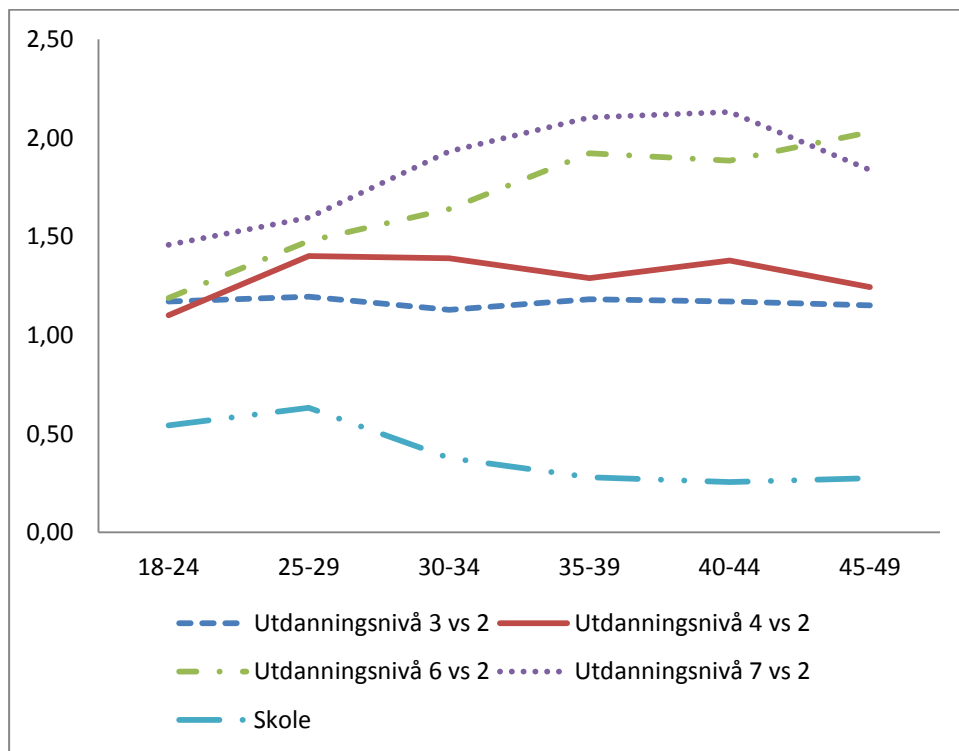
¹I denne forløpsanalysen er det kontrollert for alder, utdanning, kjønn, ekteskapelig status, utdanningsnivå, årstall, at de er bosatt i Norge og fødeland

4.4 Diskret tids forløpsanalyse av hva utdanning betyr for menns giftermålstilbøyelighet

For mennene hadde jeg ventet å finne at oddsratene lå høyt for utdanningsnivå 7 fra aldersgruppen 25-29 og oppover i de andre aldersgruppen. Denne antakelsen bygger på at menn med høy utdanning ville ha høyere sannsynlighet for å bli gift blant annet fordi deres inntekspotensial er høyt. Når man ser på frekvenstabellen tidligere i dette kapitlet ligger menn med utdanningsnivå 7 høyt i hele perioden, det vil si at mange av dem er gift innen de har fylt 40 år.

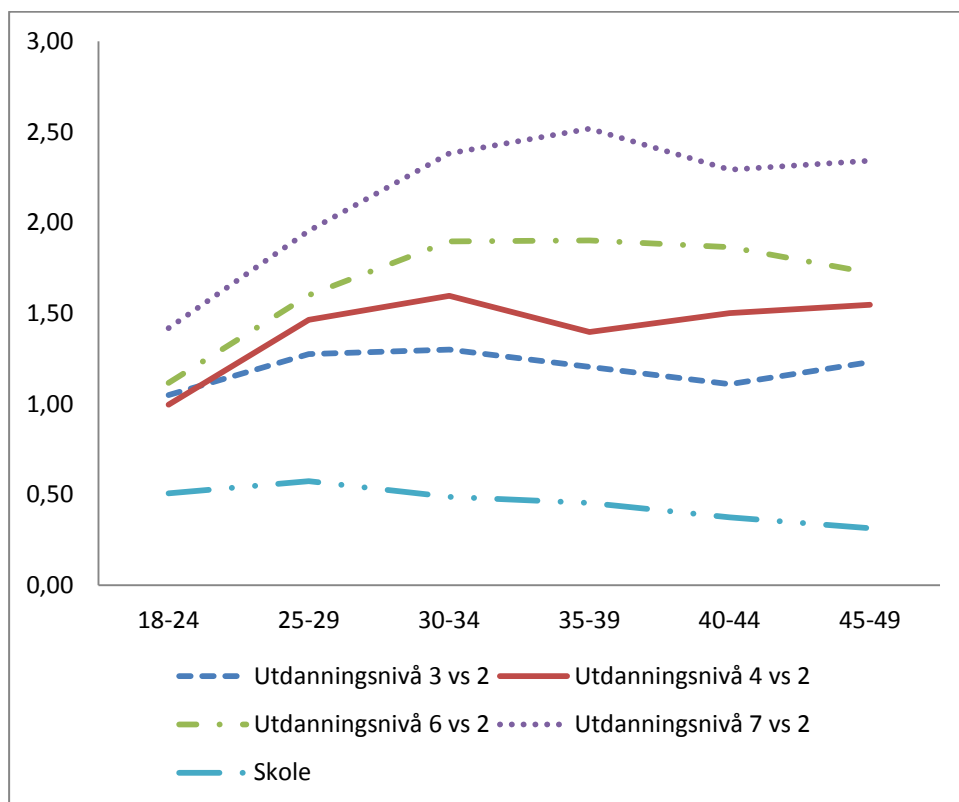
Dette stemmer godt med resultatene fra forløpsanalysen. Menn med utdanningsnivå 7 har høy sannsynlighet for ekteskap gjennom hele perioden, tett fulgt av de med utdanningsnivå 6. Det er litt mer overraskende at utdanningsnivå 4 ligger såpass lavt i og med at denne gruppen ligger høyt i frekvenstabellen gjennom hele 1970-tallet. Forløpsanalysen viser også at det å være under utdanning minsker sannsynligheten for å bli gift langt mer for menn enn for kvinner. Dette er litt overraskende. Riktignok er det kanskje spesielt viktig at den sosioøkonomiske statusen er avklart for menn når man gifter seg i følge spesialiseringshypotesen. Men andre funn tyder på at denne kanskje allerede på 1970-tallet ikke er så rimelig (jfr. den positive effekten av kvinners utdanning). Søkekostnadsargumentet gjelder begge kjønn og det er grunn til å regne med at det særlig er kvinners skolegang som er viktig for tilbøyeligheten til å få barn.

Figur 8 Oddsrat for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

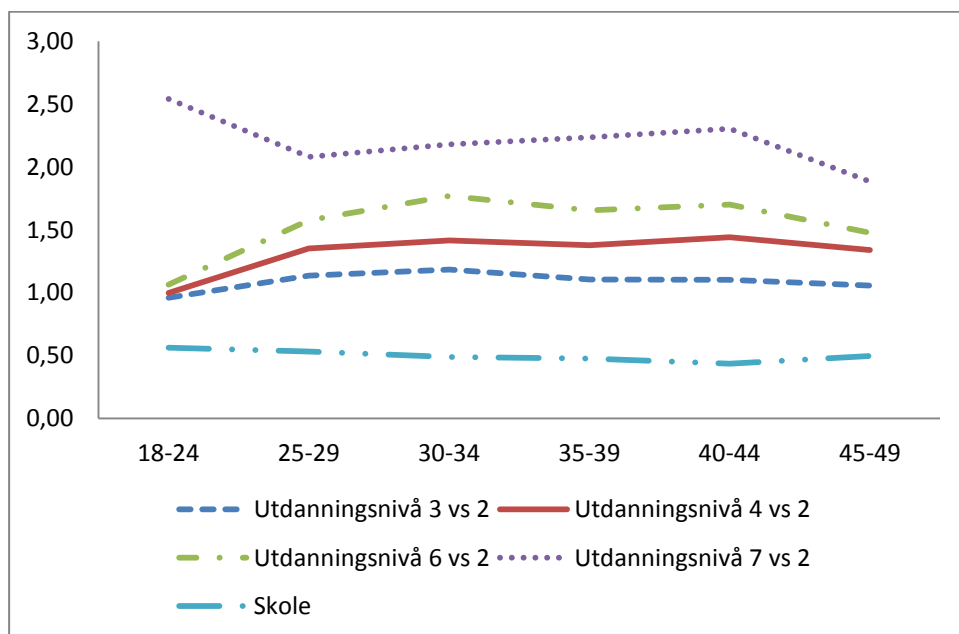
For 1980-tallet ser vi at de som har utdanningsnivå 7 har en høyere sannsynlighet for å bli gift enn alle de andre utdanningsnivåene, for alder 25-29 og at den er enda høyere enn for alder 30-34 og 35-39. Generelt er giftermålssannsynligheten mye høyere for alle utdanningsnivåer, inkludert de som fortsatt er under utdanning. Unntaket ser vi for utdanningsnivå 6 som har hatt en liten nedgang i sannsynligheten for å bli gift sammenlignet med den de hadde på 1970-tallet.

Figur 9 Oddsrate for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

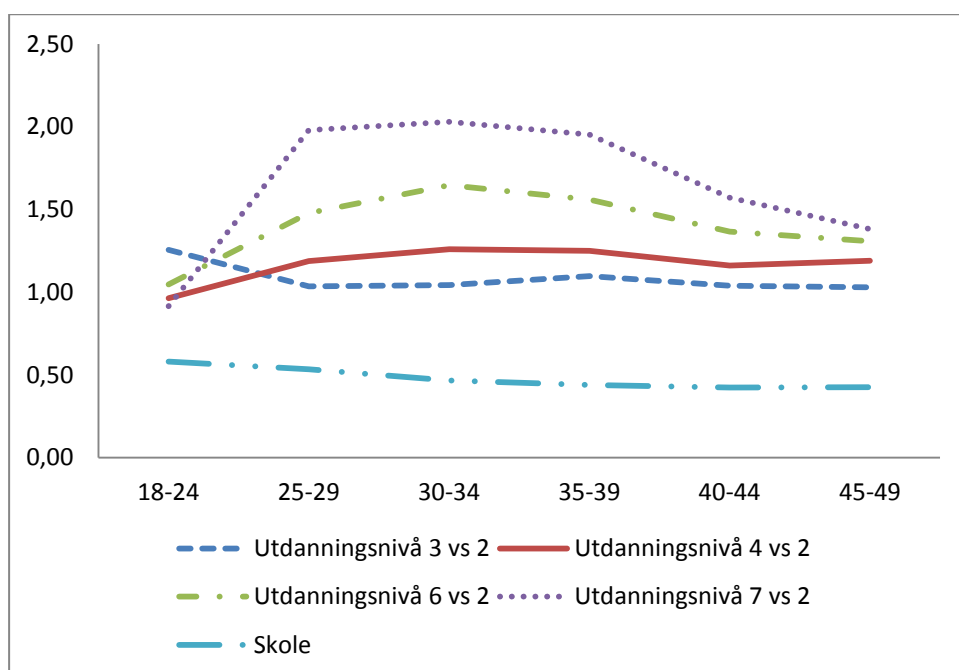
1990 tallet følger i hovedsak mønsteret for 1970-tallet og 1980-tallet, men vi ser at forskjeller mellom menn med utdanningsnivå 3 og de med utdanningsnivå 2 blir mindre.

Figur 10 Oddsrat for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

På 2000-tallet videreføres mønsteret fra 1990-tallet. Vi ser samtidig at de laveste utdanningsnivåene får stadig lavere sannsynlighet for å gifte seg relativt til utdanningsnivå 2, noe som stemmer overens med frekvenstabellen hvor de laveste utdanningsnivåene hadde svært lav ekteskapsfrekvens i forhold til de andre utdanningsnivåene.

Figur 11 Oddsrat for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper og utdanningsnivå

Tabell 6 Oddsrat (med tilhørende konfidensintervall) for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn i perioden 1970-2008, etter aldersgrupper, periode og utdanningsnivå

År		1970-1979			1980-1989			1990-1999			2000-2008		
Alder	Effect	Point Estimate	95% Wald Confidence Limits		Point Estimate	95% Wald Confidence Limits		Point Estimate	95% Wald Confidence Limits		Point Estimate	95% Wald Confidence Limits	
18-24	utdy 3 vs 2	1,17	1,16	1,19	1,05	1,02	1,07	0,96	0,92	1,00	1,25	1,04	1,51
	utdy 4 vs 2	1,10	1,08	1,12	1,00	0,98	1,02	1,00	0,97	1,03	0,96	0,92	1,01
	utdy 6 vs 2	1,19	1,15	1,22	1,12	1,08	1,15	1,07	1,02	1,11	1,05	0,97	1,12
	utdy 7 vs 2	1,46	1,10	1,93	1,42	1,06	1,90	2,54	1,88	3,43	0,91	0,41	2,05
	Skole	0,54	0,54	0,55	0,51	0,50	0,52	0,56	0,55	0,58	0,58	0,55	0,61
25-29	utdy 3 vs 2	1,19	1,17	1,22	1,27	1,25	1,30	1,14	1,10	1,17	1,04	0,98	1,09
	utdy 4 vs 2	1,40	1,37	1,43	1,46	1,43	1,49	1,35	1,32	1,38	1,19	1,15	1,22
	utdy 6 vs 2	1,48	1,44	1,51	1,60	1,57	1,64	1,58	1,54	1,61	1,48	1,43	1,52
	utdy 7 vs 2	1,60	1,53	1,67	1,96	1,88	2,03	2,08	2,01	2,16	1,98	1,89	2,07
	Skole	0,63	0,62	0,64	0,57	0,56	0,59	0,53	0,52	0,54	0,53	0,52	0,55

30-34	utdy 3 vs 2	1,13	1,09	1,17	1,30	1,26	1,35	1,18	1,14	1,23	1,04	1,00	1,09
	utdy 4 vs 2	1,39	1,33	1,45	1,60	1,53	1,66	1,42	1,38	1,45	1,26	1,22	1,30
	utdy 6 vs 2	1,64	1,57	1,71	1,90	1,83	1,96	1,77	1,72	1,82	1,65	1,60	1,69
	utdy 7 vs 2	1,93	1,83	2,04	2,38	2,28	2,49	2,18	2,10	2,26	2,03	1,96	2,10
	Skole	0,38	0,36	0,40	0,49	0,47	0,51	0,49	0,47	0,51	0,47	0,45	0,49
35-39	utdy 3 vs 2	1,18	1,11	1,26	1,20	1,13	1,28	1,11	1,05	1,16	1,10	1,04	1,16
	utdy 4 vs 2	1,29	1,18	1,41	1,40	1,30	1,50	1,38	1,32	1,44	1,25	1,21	1,29
	utdy 6 vs 2	1,92	1,77	2,08	1,90	1,78	2,03	1,66	1,59	1,73	1,56	1,50	1,62
	utdy 7 vs 2	2,10	1,89	2,34	2,52	2,33	2,72	2,24	2,12	2,36	1,95	1,86	2,04
	Skole	0,28	0,26	0,31	0,45	0,42	0,49	0,48	0,45	0,50	0,44	0,41	0,46
40-44	utdy 3 vs 2	1,17	1,07	1,28	1,11	1,00	1,23	1,10	1,02	1,19	1,04	0,96	1,12
	utdy 4 vs 2	1,38	1,21	1,57	1,50	1,32	1,70	1,44	1,33	1,56	1,16	1,10	1,22
	utdy 6 vs 2	1,88	1,66	2,15	1,86	1,66	2,09	1,70	1,58	1,83	1,37	1,30	1,44
	utdy 7 vs 2	2,13	1,78	2,56	2,29	1,99	2,64	2,30	2,10	2,53	1,57	1,46	1,69
	Skole	0,26	0,23	0,29	0,38	0,33	0,43	0,44	0,40	0,48	0,42	0,39	0,46

45-49	utdy 3 vs 2	1,15	1,03	1,29	1,23	1,04	1,45	1,06	0,94	1,19	1,03	0,94	1,13
	utdy 4 vs 2	1,24	1,04	1,49	1,55	1,25	1,91	1,34	1,17	1,53	1,19	1,10	1,29
	utdy 6 vs 2	2,03	1,70	2,43	1,72	1,39	2,13	1,48	1,30	1,67	1,31	1,20	1,42
	utdy 7 vs 2	1,84	1,40	2,41	2,34	1,80	3,04	1,88	1,62	2,19	1,38	1,23	1,55
	Skole	0,28	0,24	0,31	0,32	0,26	0,39	0,50	0,44	0,56	0,42	0,38	0,47

2

² I denne forløpsanalysen er det kontrollert for alder, utdanning, kjønn, ekteskapelig status, utdanningsnivå, årstall, at de er bosatt i Norge og fødeland

4.5 Diskret tids forløpsanalyse for inntekt, utdanning og ekteskap

Så langt i analysen har opplysning om inntekt bare blitt brukt til å lage en indikator for om en kvinne eller mann har gått på skole. Neste trinn er å inkludere inntekt som en kategorisk variabel med åtte nivåer. Dermed kan vi finne ut om de positive effektene av høy utdanning som er omtalt ovenfor, i stor grad skyldes den høye inntekten de høyt utdannede har, eller om det er andre faktorer som er mer viktige.

4.5.1 Inntekt inkludert som forklaringsvariabel for kvinner

For alle de fire tiårene kommer det klart frem at det kun er små endringer i effekten av utdanningsnivå når inntekt tas med i modellen for kvinner. Det avspeiler at det er beskjeden effekt av inntekt utover det nivået som vi har tatt som indikasjon på skolegang. Med andre ord ser det ut til at det ikke er de høye inntektsmulighetene som er grunn til den høye ekteskapsraten for de høyt utdannede, men andre kjennetegn knyttet til utdanning.

Det bør for øvrig påpekes at årlig inntekt ikke nødvendigvis er noe god indikator for inntektsmuligheten på lenger sikt. En lav inntekt kan skyldes både lav lønn og at personen ikke har arbeidet fullt gjennom året. Det siste kan til dels skyldes ansvar for barn (som øker sannsynligheten for giftermål).

Tabell 7 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

1970-1979	18-24	25-29	30-34	35-39
utdy 3 vs 2	1,23	1,09	1,10	1,23
utdy 4 vs 2	1,03	1,12	1,08	1,30
utdy 6 vs 2	1,11	1,24	1,22	1,43
utdy 7 vs 2	1,54	1,29	1,01	1,00
i0	0,48	0,76	0,91	1,09
i1	0,65	0,85	0,87	0,90
i2	0,77	0,83	1,02	1,10
i4	1,06	1,15	0,95	0,90
i5	0,91	1,09	1,03	0,90
i6	0,90	0,96	1,04	0,98
i7	0,64	0,91	1,21	1,17

3

Tabell 8 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

1980-1989	18-24	25-29	30-34	35-39
utdy 3 vs 2	1,02	1,20	1,23	1,24
utdy 4 vs 2	0,85	1,32	1,43	1,60
utdy 6 vs 2	0,81	1,49	1,69	1,83
utdy 7 vs 2	0,99	1,92	2,07	2,23
i0	0,66	0,71	0,65	0,55
i1	0,69	0,91	0,88	0,66
i2	0,78	0,85	0,87	1,03
i4	1,22	1,15	1,00	0,92
i5	1,13	1,17	1,04	0,91
i6	0,96	1,08	1,00	0,85
i7	1,13	1,21	1,23	1,06

³ I forløpsanalysene i tabell 7-14 er det kontrollert for alder, utdanning, kjønn, ekteskapeleg status, utdanningsnivå, årstall, at de er bosatt i Norge, fødeland og inntekt

Tabell 9 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

1990-1999	18-24	25-29	30-34	35-39
utdy 3 vs 2	1,05	1,22	1,19	1,07
utdy 4 vs 2	0,86	1,30	1,31	1,25
utdy 6 vs 2	0,79	1,49	1,62	1,57
utdy 7 vs 2	1,34	1,94	2,00	1,98
i0	0,79	0,74	0,68	0,68
i1	0,68	0,74	0,78	0,83
i2	0,77	0,77	0,88	1,00
i4	1,25	1,14	1,06	1,02
i5	1,18	1,14	1,05	0,95
i6	1,09	1,10	1,01	0,93
i7	0,95	1,16	1,25	1,13

Tabell 10 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for kvinner, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

2000-2008	18-24	25-29	30-34	35-39
utdy 3 vs 2	1,24	1,09	1,05	1,08
utdy 4 vs 2	0,78	1,07	1,13	1,21
utdy 6 vs 2	0,93	1,31	1,48	1,44
utdy 7 vs 2	0,79	1,62	1,81	1,80
i0	1,08	0,89	0,80	0,74
i1	0,87	0,82	0,82	0,84
i2	0,85	0,88	0,87	0,95
i4	1,31	1,22	1,14	1,02
i5	1,38	1,26	1,14	1,05
i6	1,38	1,24	1,08	1,03
i7	1,13	1,40	1,26	1,09

4.5.2 Inntekt inkludert som forklaringsvariabel for menn

Når inntekt inkluderes som forklaringsvariabel i tillegg til utdanning for menn finner vi litt større forskjeller enn for kvinner. På 1970-tallet gjelder dette særlig for de med utdanningsnivå 7, mens for de med utdanningsnivå 3 er det kun marginale endringer fra analysen hvor bare utdanningsnivå var tatt med som forklaringsvariabel.

For 1980-tallet ser vi noen av de samme trekkene, men inntekt ser ut til å ha en svakere effekt enn den hadde på 1970-tallet. Videre på 1990-tallet ser vi igjen at utdanning som forklaringsfaktor for de høyeste utdanningsnivåene svekker seg når inntekt inkluderes. For 2000-tallet viser forløpsanalysen for den gruppen med høyest utdanningsnivå at det er en nedgang i sannsynligheten for å bli gift når inntekt inkluderes for de lavere aldersgruppene, mens for de høyere aldersgruppene er det liten forskjell for risikoen for å bli gift dersom man også inkluderer inntekt.

Det kan også for menn se ut som om det er det fremtidige inntektpotensialet som er avgjørende for sannsynligheten for å bli gift og ikke den inntekten man har på det tidspunktet man blir gift. Årlig inntekt trenger ikke være en god indikator på inntektsmulighet på lengre sikt. Andre kjennetegn knyttet til høyere utdanning kan også være grunner til den høye ekteskapsraten blant de med de høyeste utdanningsnivåene.

Tabell 11 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1970-1979, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

1970-1979	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
utdy 3 vs 2	1,23	1,09	1,10	1,23	1,16	1,11
utdy 4 vs 2	1,03	1,12	1,08	1,30	1,20	1,01
utdy 6 vs 2	1,11	1,24	1,22	1,43	1,21	1,03
utdy 7 vs 2	1,54	1,29	1,01	1,00	0,67	0,81
i0	0,48	0,76	0,91	1,09	1,05	1,20
i1	0,65	0,85	0,87	0,90	0,77	0,77
i2	0,77	0,83	1,02	1,10	0,96	0,94
i4	1,06	1,15	0,95	0,90	0,72	0,82
i5	0,91	1,09	1,03	0,90	0,87	0,93
i6	0,90	0,96	1,04	0,98	0,89	0,77
i7	0,64	0,91	1,21	1,17	0,57	1,25

Tabell 12 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1980-1989, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

1980-1989	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
utdy 3 vs 2	1,02	1,20	1,23	1,24	1,17	1,24
utdy 4 vs 2	0,85	1,32	1,43	1,60	1,33	1,70
utdy 6 vs 2	0,81	1,49	1,69	1,83	1,56	1,82
utdy 7 vs 2	0,99	1,92	2,07	2,23	1,71	2,45
i0	0,66	0,71	0,65	0,55	0,48	0,33
i1	0,69	0,91	0,88	0,66	0,75	0,93
i2	0,78	0,85	0,87	1,03	0,64	0,50
i4	1,22	1,15	1,00	0,92	0,76	0,56
i5	1,13	1,17	1,04	0,91	0,78	0,71
i6	0,96	1,08	1,00	0,85	0,76	0,48
i7	1,13	1,21	1,23	1,06	0,88	0,43

Tabell 13 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 1990-1999, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

1990-1999	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
utdy 3 vs 2	1,05	1,22	1,19	1,07	0,89	1,17
utdy 4 vs 2	0,86	1,30	1,31	1,25	1,12	1,24
utdy 6 vs 2	0,79	1,49	1,62	1,57	1,34	1,64
utdy 7 vs 2	1,34	1,94	2,00	1,98	1,60	1,49
i0	0,79	0,74	0,68	0,68	0,61	0,57
i1	0,68	0,74	0,78	0,83	0,68	0,91
i2	0,77	0,77	0,88	1,00	1,20	1,04
i4	1,25	1,14	1,06	1,02	1,09	0,96
i5	1,18	1,14	1,05	0,95	0,99	1,08
i6	1,09	1,10	1,01	0,93	0,92	1,02
i7	0,95	1,16	1,25	1,13	0,89	0,96

Tabell 14 Oddsreter for ekteskap i løpet av det neste kalenderåret for menn, i perioden 2000-2008, etter aldersgrupper, utdanningsnivå og inntekt

2000-2008	18-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49
utdy 3 vs 2	1,24	1,09	1,05	1,08	1,03	1,06
utdy 4 vs 2	0,78	1,07	1,13	1,21	1,15	1,24
utdy 6 vs 2	0,93	1,31	1,48	1,44	1,35	1,24
utdy 7 vs 2	0,79	1,62	1,81	1,80	1,54	1,31
i0	1,08	0,89	0,80	0,74	0,70	0,60
i1	0,87	0,82	0,82	0,84	0,82	0,85
i2	0,85	0,88	0,87	0,95	0,91	1,10
i4	1,31	1,22	1,14	1,02	1,08	1,01
i5	1,38	1,26	1,14	1,05	1,01	1,04
i6	1,38	1,24	1,08	1,03	0,99	0,98
i7	1,13	1,40	1,26	1,09	1,11	1,13

5 Oppsummering og konklusjon

I den første delen av den perioden som er analysert, er det en tydelig negativ sammenheng mellom det utdanningsnivået en kvinne har når hun er 40 år og sannsynligheten for å være gift eller ha vært gift. Denne sammenhengen har imidlertid blitt svakere gjennom perioden, og i de siste årene er andelen gifte høyest blant kvinner med mastergrad eller høyere utdanning. En slik positiv sammenheng mellom utdanning og giftermål blant kvinner har ikke vært vist tidligere hverken i Norge eller utlandet. Fordi det sannsynligvis er lav sannsynlighet for giftermål mens man er under utdanning, og det dessuten kan være en negativ effekt av å gifte seg (og kanskje dermed også ha eller få barn) på etterfølgende utdanning, gir mønsteret grunn til å vente at det er en positiv effekt av utdanningsnivået på giftermålsraten. Dette bekreftes i forløpsanalysen - faktisk også for det første tiåret, selv om effekten da er noe svakere enn den er senere. Det at kvinner med høy utdanning og høyt inntekspotensiale har en høyere giftermålsrate enn andre grupper tyder på at Beckers teori om spesialisering og deling av arbeidsoppgaver i og utenfor hjemmet ikke beskriver ekteskapsmarkedet så treffende, i alle fall ikke i den perioden som er analysert her. Oppenheimers teorier rundt ekteskap ser ut til å være mer relevante. Alternativt kan det tenkes at det stadig er en negativ effekt av en kvinnes høye lønns potensial, men at denne effekten er mer enn oppveid av andre trekk som henger sammen med høy utdanning: kanskje er det sett på som svært attraktivt – muligens mer enn før – å ha en kone som er kunnskapsrik. Det at den positive utdanningseffekten nesten er uendret når årsinntekt tas med antyder at dette er tilfelle, men årsinntekt er ikke noe godt mål for inntektsmuligheten videre, så man bør være forsiktig med å trekke konklusjon.

Bildet er annerledes for menn. Blant dem er det som ventet en tydeligere positiv sammenheng mellom utdanningsnivå og giftermål (og det er også en generelt lavere andel som gifter seg). I følge forløpsanalysen er det en litt sterkere positiv effekt av inntekt blant menn enn blant kvinner, og den effekten av utdanning som kommer i tillegg, er også sterkere.

I tillegg til at det spesielt blant kvinner har vært en endring i sammenhengen mellom utdanning og tilbøyeligheten til å gifte seg, har det i hele analyseperioden vært et generelt fall i ekteskapsratene. Et slikt fall har funnet sted i alle rike land og er beskrevet og diskutert i en rekke studier. Mindre oppslutning om ekteskapet kan være uheldig fra et helseperspektiv ettersom det er velkjent at ugifte har dårligere helse og høyere dødelighet enn gifte (riktig nok delvis på grunn av seleksjonen inn i ekteskapet). Det er et tankekors at ekteskap i stadig større

grad henger sammen med høy utdanning, for begge kjønn. Et slikt mønster medfører at en betydelig del av befolkningen har en dobbelt belastning fra et helsesynspunkt: man har både lav utdanning (og dermed inntekt) og er ugift. Det er imidlertid viktig å være klar over at hvorvidt man er gift eller ikke langt fra gir noen dekkende beskrivelse av samlivssituasjonen, da mange erstatter ekteskap med samboerskap. Samboere har vært svært mangelfull registrert fram til nylig, men det ble lagt grunnlag for bedre kartlegging i forbindelse med Folketellingen 2001. Man vil derfor etter hvert kunne gjennomføre analyser av sammenhengen mellom utdanning og samliv mer generelt. Sannsynligvis vil forskjellen mellom utdanningsnivåene være mindre hvis man slår sammen gifte og samboere.

Litteraturliste

- Albrecht, C.M and Fosset, M.A and Cready, C.M and Kiecolt, K.J (1997) "Mate Availability, Women's Marriage Prevalence, and Husbands' Education" *Journal of Family Issues* **18** (4) pp. 429-452
- Becker, G.S (1973) "A Theory of Marriage: Part I" *Journal of Political Economy* **81**(4) pp813-846
- Becker, G.S (1973) "A Theory of Marriage: Part II" *Journal of Political Economy* **82**(2) pp S11-S26
- Brüdel, J and Dickermann (1997), "Education and Marriage, A Comparative Study", Institute of Sociology, Munich and Institute of Sociology, Berne
- Goldstein, J.R and Kenney, C.T (2001) "Marriage Delayed og Marriage Forgone? New Cohort Forecasts of first Marriage for U.S.Women" *American Sociological Review* **66** (4) pp.506-519
- Hoem, B and Hoem, J.M (1992) "The disruption of Marital and Non-Marital Unions in Contemporary Sweden" "The Disruption of Marital and Non-Marital Unions in Contemporary Sweden" Red. Trussel, J & Tilton, J Kap.3 Clarendon Press ss.61-93
- Kitterød, R.H (2002) "Fortsatt nedgang i kvinners tid til husarbeid på 1990-tallet" *Samfunnspeilet* nr **4-5** 2002
- Kravdal, Ø (1994) "The Importance of Economic Activity, Economic Potential and Economic Resources for the Timing of First Births in Norway" *Population Studies* **48** (1994), 249-267
- Kravdal, Ø and Rindfuss, R.R (2008) "Changing Relationship between Education and Fertility: A Study of Women and Men Born 1940 to 1964" *American Sociological Review* **73** (5) pp.854-873
- Lesthaeghe, R (1995) "Gender and Family Change in Industrialized Countries" Oxford, England: Clarendon

- Lui, G and Greaker, M (2009) "Measuring the stock of human capital in Norway" SSB Document 2009/12
- Ono, Hiromi (2003) "Women's Economic Standing, Marriage Timing, and Cross-National Context of Gender" *Journal of Marriage and Family* **65** (2) pp 275-286
- Oppenheimer, V.K (1988) "A Theory of Marriage Timing" *American Journal of Sociology* **94** (3) pp.563-591
- Oppenheimer, V.K (1994) "Women's Rising Employment and the Future of the Family in industrial Societies" *Population and Development Review* **20** (2) pp. 293-342
- Raymo, J.M and Iwasawa, M (2005) "Marriage Market Missmatches in Japan: An Alternative View of the Relationship between Women's Education and Marriage" *American Sociological Review* **70** (5) pp.801-822
- Skrede, K (2005) "Foreldreskap i forandring – færre menn blir fedre" *Tidsskrift for kjønnsforskning* **29** (2), 4-22
- Sweeney, M.M (2002) "Two Decades of Family Change: The shifting Economic Foundations of Marriage" *American Sociological Review* **67** (1) pp.132-147
- Torr, B.M (2011) "The Changing Relationship between Education and Marriage in the United States, 1940-2000" *Journal of Family History* **36** (4) 483-503
- Wiik, K. Aa (2009) " "You'd better wait"- Socioeconomic Background and Timing of First Marriage versus First Cohabitation" *European Sociological Review* **25** (2) 139-153